

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**LİSE VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MASAL KAVRAMINA YÖNELİK
METAFORİK ALGILARININ BELİRLENMESİ**

Merve ONGUN
ORCID: 0000-0003-3737-181X

Danışman
Prof. Dr. Mustafa YILDIZ
ORCID: : 0000-0003-4088-5962

Konya – 2025

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Çocukluğun tarih içinde yaşadığı serüveni dikkate aldığımızda bugün, çocuğun tanımsız bırakıldığı dönemlerden medya tarafından ilkel bir şekilde tanımlanarak belli kalıplara sokulmaya ve tek tipleştirilmeye çalışıldığı bir döneme gelindiği görülmektedir. Modern zaman, evrensel anlamda bir çocuk kültürü oluşturmak isterken çocuğu tasarlanan bu kültürel oluşumun pasif alıcısı konumuna getirmiştir. İşte bu noktada çocuğu öz kimliğine kavuşturmak, çocuğu kendi duyarlılığı içine anlamak için nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocuk edebiyatı, insanlığın var oluşundan beri mevcuttur. İnsanlar ilk çağlarından itibaren çocukları eğlendirmek, eğitmek ve oyalamak için birtakım masallar, hikâyeler anlatmış, ninniler söylemiş, tekerlemeler, bilmeceler öğretmiştir. Bunlar, bugünkü çocuk edebiyatının temellerini oluşturan sözlü ürünlerdir. Bu sözlü edebiyat ürünleri, yazının bulunmasından sonra yazının gelişerek çocuk edebiyatında kullanılır duruma gelmesine kadar varlığını sürdürmüş, daha sonra da derlenerek yazılı çocuk edebiyatının ana malzemesi hâline gelmiştir.

Sözlü edebiyat ürünlerinden masal, hayatın gerçeklerini çocuksu bir duyarlılık içinde düşsel bir kurguyla anlatması yönüyle çocukların ve gençlerin okuması, dinlemesi gereken bir edebî türdür. Çocukların ve gençlerin dünyasında, kavram sistemlerinde, kişisel ve kültürel tecrübelerinde masalın yerini belirleyebilmek ve bu bağlamda öğrencilerin okuma aktivitelerine yön verebilmek için ise metaforlara ihtiyaç vardır.

Masala yönelik öğrenci algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek amacıyla hazırlanan bu araştırma boyunca desteğini esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mustafa YILDIZ'a teşekkür ediyorum.

Merve ONGUN

Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Konusu.....	3
1.2. Araştırma Sorusu.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Edebiyat.....	8
2.1.1. Çocuk edebiyatı	8
2.1.2. Masal	9
2.1.3. Türkçe öğretim programı çerçevesinde masal.....	10
2.1.4. Türk dili ve edebiyatı öğretim programı çerçevesinde masal	11
2.1.5. Metafor	12
2.2. Literatür Araştırması	14
3. YÖNTEM.....	19
3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	20
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	21
3.4. Verilerin Toplanması.....	21
3.5. Verilerin çözümlenmesi (Verilerin Analizi).....	22
3.5.1. Kodlama ve ayıklama aşaması	23
3.5.2. Örnek metafor derleme aşaması	23
3.5.3. Kategori geliştirme aşaması	23
3.5.4. Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması	23
3.5.5. Verilerin bilgisayar ortamına aktarılması.....	25

4. BULGULAR	26
4.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	26
4.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	32
4.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	45
5. SONUÇ.....	53
KAYNAKLAR.....	63

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Lise ve Ortaokul Öğrencilerinin Masal Kavramına Yönelik Metaforik Algularının Belirlenmesi başlıklı tez çalışmamın toplam **76** sayfalık kısmına ilişkin, 12/06/2025 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından herhangi bir filtreleme uygulanmaksızın alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%22** olarak belirlenmiştir.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

12/06/2025

Merve ONGUN

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

12/06/2025

Merve ONGUN

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri	27
Tablo 4.2. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri	28
Tablo 4.3. Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri	30
Tablo 4.4. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik metaforlar ve frekans yüzdeleri	31
Tablo 4.5. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri)	33
Tablo 4.6. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencileri)	36
Tablo 4.7. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri)	38
Tablo 4.8. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencileri)	42
Tablo 4.9. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilerin katılımcı türü bakımından karşılaştırılması (Ortaokul öğrencileri)	46
Tablo 4.10. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilerin katılımcı türü bakımından karşılaştırılması (Lise öğrencileri).....	47
Tablo 4.11. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin ürettikleri kodlar	48
Tablo 4.12. Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise öğrencilerinin ürettikleri kodlar	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	27
Şekil 4.2. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli	28
Şekil 4.3. Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli	30
Şekil 4.4. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	32
Şekil 4.5. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği	35
Şekil 4.6. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	35
Şekil 4.7. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği	37
Şekil 4.8. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli	38
Şekil 4.9. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği	41
Şekil 4.10. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	42
Şekil 4.11. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği	44
Şekil 4.12. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli	45
Şekil 4.13. Ana dili Türkçe olan ve olmayan ortaokul öğrencilerinin Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorileri için iki vaka modeli	46
Şekil 4.14. Ana dili Türkçe olan ve olmayan lise öğrencilerinin Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorileri için iki vaka modeli	47
Şekil 4.15. Ana dili Türkçe olan ve olmayan ortaokul öğrencilerinin ürettiği kodlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	48
Şekil 4.16. Ana dili Türkçe olan ve olmayan lise öğrencilerinin ürettiği kodlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli.....	50
Şekil 4.17. Ortaokul öğrencilerine ilişkin kod bulutu	50
Şekil 4.18. Lise öğrencilerine ilişkin kod bulutu	51
Şekil 4.19. Tüm katılımcılara ilişkin kod bulutu	51
Şekil 4.20. Ana dili Türkçe olan öğrencilere ilişkin kod bulutu	52
Şekil 4.21. Ana dili Türkçe olmayan öğrencilere ilişkin kod bulutu	52

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

LİSE VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİN MASAL KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARININ BELİRLENMESİ

Merve ONGUN

Metaforlar bir olgunun kavram sistemimizdeki anlamını, yapısını ve özünü tespit etmek suretiyle o olguya ilişkin bireysel ve kültürel tecrübelerimizi açığa çıkaran bir nevi akıl yürütme sanatıdır. Metaforik üretimler sadece dilin sorunu değildir, onlar kendimizi, hayatı ve ötekini yeniden anlamlandırma vasıtasıdır. Bunu da tecrübelerimizin şekillendirdiği bilinçaltı duygu ve düşüncelerimizi gün yüzüne çıkarıp, o olguyu yeniden inşa etmemizi sağlayarak gerçekleştirir. Son zamanlarda psikoloji, sosyoloji, edebiyat ve dil bilim gibi pek çok disiplinde etkili bir veri toplama aracı olarak kullanılan metaforlar, eğitim bilimlerinde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada öğrencilerin sözlü kültür ürünlerinden masala yönelik öğrenci algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde ana dili Türkçe olan lise ve ortaokul öğrencileri ile ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise ve ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik ürettikleri metaforlar, öğrencilerin gerekçelerine göre kavramsal kategorilere ayrılmış ve algıların, katılımcı türüne göre farklı ve benzer noktalarına temas edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin analizi, MAXQDA programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Konya il merkezinde bulunan bir imam-hatip ortaokulu ve bir Anadolu lisesi ile uluslararası bir imam-hatip lisesinde eğitim gören 430 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere “Masal.....gibidir. Çünkü.....” ifadesinin geçtiği bir form dağıtılmıştır. Toplanan verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Oluşturulan kavramsal kategoriler vasıtasıyla edilen bulgulara göre masalın, öğrencilerin bireysel ve kültürel kimlik kazanmalarını sağlayan, karakter inşasında önemli rol oynayan, duygusal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan, edebi estetik zevki kazandıran, hayatın gerçeklerini düşsel bir dünya içinde sunan eğlenceli bir eğitim kaynağı olduğu öğrenci algılarında tespit edilmiş ve masal türü ile öğrencilerin buluşmasında gerek ebeveynlere ve eğitimcilere gerekse çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarına büyük bir rol düştüğü görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Edebiyat, Çocuk Edebiyatı, Masal, Türkçe Eğitimi.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Education Program
Master Thesis

DETERMINING THE METAPHORIC PERCEPTIONS OF HIGH SCHOOL AND SECONDARY SCHOOL STUDENTS TOWARDS THE CONCEPT OF TALE

Merve ONGUN

Metaphors are a kind of reasoning art that reveals our individual and cultural experiences related to a phenomenon by determining its meaning, structure and essence in our conceptual system. Metaphorical productions are not only a problem of language, they are a means of re-interpreting ourselves, life and the other. They do this by bringing to light our subconscious feelings and thoughts shaped by our experiences and allowing us to reconstruct that phenomenon. Metaphors, which have been used as an effective data collection tool in many disciplines such as psychology, sociology, literature and linguistics, have also started to be widely used in educational sciences. In this study, it was aimed to determine the students' perceptions of fairy tales, one of our oral cultural products, through metaphors. Within the framework of this purpose, the metaphors that middle school students have for the concept of "fairy tale" were divided into conceptual categories according to the students' justifications and the different and similar points of the perceptions were touched upon according to the type of participant. Qualitative research methods were used in the collection, analysis and interpretation of data in the study. The analysis of the data was carried out using the MAXQDA program. The study group consisted of 430 students studying at an imam-hatip middle school and an international imam-hatip high school in Konya city center in the 2023-2024 academic year. A form was distributed to the students that included the phrase "Fairy tale is like ..... Because ....." Content analysis was used in the analysis of the collected data. According to the findings obtained through the conceptual categories created, it was determined in the student perceptions that fairy tales are an entertaining educational source that enables students to gain individual and cultural identity, plays an important role in character building, meets their emotional and spiritual needs, provides literary aesthetic pleasure, presents the realities of life in an imaginary world, and it was seen that both parents and educators and contemporary children's literature writers have a major role in students' encounter with the fairy tale genre.

Keywords: Metaphor, Literature, Children's Literature, Fairytale, Turkish Educa.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Dünya, hızlı bir değişim sürecinin içindedir. Bu değişime bağlı olarak temel insan dinamiklerinde de benzer değişimler kaçınılmaz olmuştur. Sanayileşme, kentleşme, teknolojik ilerlemeler, tüketim kültürü, küreselleşme gibi değişim dinamikleri toplumun her kesimini doğrudan etkilemiştir. Bahsedilen etkenlerin içtimaî yönünün bir neticesi olarak toplumsal sistemin oldukça önemli bir parçası olan çocuklar da etkilenmiştir. Bütün bu değişim ve dönüşüm sürecinin bir sonucu olarak çocuk kültürüne dair pek çok şey değişmiştir.

Bu değişim sürecinin olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönlerinin olması da elbette kaçınılmazdır. İşte bu noktada süreçte yaşanan olumsuzlukları en aza indirip olumlu yönleri öne çıkarmak veya artırmak için çeşitli çalışmalar yapılmış, düşünceler üretilmiştir. Bunlardan bir tanesi post modern çocukluğun temel argümanları hususundaki söylemdir.

Farklı kültürel etnik grupların tanınmaya başlandığı, bireysel farklılık ve özgürlüklerin giderek önem kazandığı günümüzde hiçbir farklılık gözetmeksizin tüm çocukların evrensel bir doğası olduğu sanısının terk edilmesi, modernizm adı altında teknolojiyle, kapitalist sistemin dayatmalarıyla kuşatılmış çocukluğun tekrar doğallığına ve kendi gerçekliğine döndürülmek istenmesi, erdem toplumu içinde yaşayacak mutlu bir çocukluğun inşa edilmesi post modern çocukluğun temel argümanlarıdır (Elkind, 2001:231). Bu temel argümanlar doğrultusunda değişen eğitim anlayışına göre eğitimin merkezinde öğrenen birey olmalıdır. Bilgi toplumunun sembolü öğrenmeyi öğrenen, küresel dünyanın gerektirdiği tüm donanımla insana ve değerlerine hizmet eden eğitilmiş insandır. Konu ile ilgili kaynakların bulgularına göre maddi ve manevi değerler alanında bilgili ve tutarlı insanların yetiştirilmesi de bilgi toplumunun postmodernist anlayışına göre oluşturulmuş eğitim programları ile mümkün olacaktır.

Yeni eğitim programlarında birey merkezli eğitim söz konusudur. Çocuklar, gelişen bilgi teknolojileri sayesinde okul ve sosyal çevresi dışında da her yerden öğrenebilmektedir. Dolayısıyla çocukların bireysel öğrenme çabasını desteklemek ve onları sağlıklı öğrenme alanlarına yönlendirerek etkili öğrenme için bilgi toplumunun önemli dinamiklerinden biri olan kitaplar öne çıkmaktadır. Nitekim insan; deneyimlerini, hayat felsefesini sadece yaşayarak değil, dış dünyanın gerçekliğini kendi süzgecinden geçiren sanatçının penceresinden izleyerek de edinir. Böylece okur, edebi metin sayesinde yazarın estetik zevkiyle işleyerek sunduklarına kendi değerleri ve algı gücü doğrultusunda anlam katar. Çocuklar da kendi gerçeklikleri

içerisinde hayatın farkındadır. Bu farkındalık, çocuğun sadece kendi hayatıyla da sınırlı değildir. Savaşları, doğal afetleri, işlenen suçları, ölüm haberlerini naklen izleyen çocuk kitle iletişim araçları vasıtasıyla dış dünyanın da farkındadır ve bütün bunları kendi algı gücü çerçevesinde anlamlandırmaktadır. Dolayısıyla çocuğun bu farkındalığının bilinmesi ve dış dünyayı anlamlandırma çabasının önemsenmesi gerekir.

Sever'e (2003) göre, bilgi çağına ulaşabilmenin, bilim, teknik ve sanat alanında başarı kazanabilmenin yolu bireylere eleştirici ve irdeleyici okuma becerisi edindirecek eğitime işlerlik kazandırmaktan geçmektedir. Çünkü insan aklı ancak böyle bir eğitimle bütün koşullandırmalardan arınarak yorumlama, irdeleme ve değerlendirme özgürlüğüne kavuşabilir. Aslında bütün bireyleriyle demokrasiye inanan ve onu bir yaşam tarzı hâline getiren bir toplum inşa etmenin gereği de nitelikli edebiyat ürünleri yaratmakla mümkün görünmektedir.

Benzer bir yaklaşımı Neydim'de görmek mümkündür. Neydim'e (2003) göre çocuğun kendini tanıma ve dış dünyayı anlamlandırma çabasını önemseyen en duyarlı vasitalardan biri de edebiyattır. Son yüzyılda eğitim sistemini de etkileyen bir paradigma değişimi ile birlikte çocuğu artık edebiyatın nesnesi değil öznesi olarak gören, çocuğun kendini anlayabilmesi ve anlatabilmesi için adeta bir köprü vazifesi gören edebi ürünler bu konuda önemli bir boşluğu dolduracaktır (Neydim 2003:164). Böylece edebiyat metinleri hem çocuğun hayatına dokunmuş hem de çocuğu hayata dokundurmuş olacaktır.

Toplumsal değişimden etkilenen çocukların bu değişimlerin olumsuz yönlerinden en az etkilenip olumlu yönlerinden daha fazla istifade edebilmeleri için elbette kendi yaş seviyelerine uygun bir tür üzerinden inşa edilmeleri beklenmektedir. Bu noktada Sever'in yaklaşımı sürecin önemini ve lüzumunu ortaya koyar niteliktedir. Sever'e (2003) göre çocuksu bir duyarlılıkla oluşturulmuş masallar, fıkralar, bilmeceler, tekerlemeler, öyküler ve yaşamlarının ileriki dönemlerinde daha çok devreye girecek olan şiirler, romanlar çocuklar için öykünebilecekleri bir dil modeli oluştururken ait oldukları kültüre ait karineler sunar. Bu edebi metinler sayesinde çocuk, ana dilinin inceliklerini kazanmaya, hayatı ve insanı tüm gerçekliğiyle tanımaya ve anlamaya başlar. Dolayısıyla çocukların erken dönemden başlayarak düzeylerine uygun, nitelikli edebiyat metinleri aracılığıyla gerçek bir sanatçı duyarlılığı ile buluşması; toplumsal ilişkilere yönelik deneyimler edinmesi, edebi ve estetik zevki tatması demektir. Bu süreçte ise hem duyuları eğitilecek hem de düşünceleri gelişecektir. Nitekim edebi ürünlerin pek çok türü (masal, öykü, roman, şiir, fabl, efsane, tiyatro vb.) çocuk edebiyatı alanında kullanılabilir.

Çocukların edebi yönden geliştirilmesi, kendi kültür kodlarıyla buluşturulmaları ve dilin zenginlikleriyle tezyin edilerek hem duyularının eğitilmesi hem de düşüncelerinin geliştirilmesi açısından işlevsel araçlardan biri hiç şüphesiz metaforlardır. Aristoteles'in yüzyıllar önce dediği gibi "Nadir kelimeler, onları anlayamadığımız, gündelik kelimeler de onları zaten bildiğimiz için bize yeni bir şey öğretmezler; yeni bir şey öğrenmek istiyorsak bunun en iyi yolu, metaforlardır" (Aristoteles, 2022:193).

Hayatı ve dili mucizevî kılan metaforlar, dilin aslî varlığıdır. Metaforu yalnızca bir dil meselesi olarak kabul eden görüş, tecrübelerimizin gerçekliğinin eylemlerimizde ve kavram sistemimizdeki yerini dışarıda bırakır. Hâlbuki gerçekliğin insani boyutları çok önemlidir. Farklı kültürler, farklı kavram sistemlerine sahiptir. Kültürlerin kavram sistemlerindeki bu farklılıklar ait oldukları kültür muhitinden kaynaklanmakla birlikte kültürün üyesi olan her bir insanın kendi sosyal gerçekliğine yüklediği anlamla da ilintilidir. Metaforik terimler, sosyal gerçekliğimizi anlamamızda ve bizim için gerçek olan şeyin belirlenmesinde çok önemli bir rol oynar (Lakoff ve Johnson 2015:194).

İşte bu çalışmada çocuklara ve gençlere ana dillerinin hünerlerini öğreten, dil şuuru ve milli kimlik kazanmalarında ve evrensel değerleri benimsemelerinde yardımcı olan, estetik zevk ve duyarlılık kazandıran masal türü konu edinilmiş ve masal türüne yönelik öğrenci algıları metaforlar aracılığıyla tespit edilmiştir. Çocukların dil becerilerini geliştiren, kişisel ve kültürel dünyalarının gelişimine katkı sağlayan, hem milli bir kimlik kazanmalarını hem de evrensel değerleri benimsemelerini sağlayan önemli bir edebi tür olan "masal" kavramının farklı kültürlerle ve yaş dönemi özelliklerine sahip çocuklar tarafından nasıl algılandığının metaforlar aracılığıyla belirlenmesinin, çocukların masalla etkileşim tarzını ortaya koyarken ebeveynlere, eğitimcilere ve çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarına da farklı bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırma Konusu

Bu çalışmada ana dili Türkçe olan lise ve ortaokul öğrencileri ile ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise ve ortaokul öğrencilerinin masal kavramına ilişkin metaforik algıları konu edinilmiştir.

1.2. Araştırma Sorusu

Duyularımıza, estetik tecrübelerimize, ahlâk pratiklerimize dair bütünüyle kavrayamadığımız şeyleri, olayları ve durumları ifade ederken kullandığımız dildeki bilinçaltı

yapıları kavramaya çalışmanın en önemli vasıtalarından biri, metaforlardır (Lakoff ve Johnson 2015:247). Bir kavram ile ilgili kişisel ve kültürel bilinçaltımızı açığa çıkarma ve anlamlandırmamız için metaforik kavramlara ihtiyacımız vardır.

Metafor, toplumun belleğinde saklı veya açık bir tasavvur olarak biçimlenip umumiyet kazanır ve her zaman içinde bulunduğumuz hâl ve hissettiğimiz şeyler ile çeşitli yönlerden bağ kurulmaya uygun bir tasavvur, nesne veya somut bir varlık olması beklenir. Bu durumun en özgün ifade biçimi, edebî metinlerde kendini gösterir (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019:1088). Bu yönüyle bir kavram ile ilgili kişisel ve kültürel tecrübelerimizin açığa çıkarılarak o kavram ile ilgili duygu, düşünce ve anlayışlarımızın yeniden inşasına olanak tanıyan metaforlar, son yıllarda eğitim, edebiyat ve dil bilimi araştırmalarında da yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Eğitim, Türkçe eğitimi, edebiyat ve dil bilimi ile ilgili değişmeceli çalışmalar ve çalışmanın konusunu oluşturan “masal” ile ilgili alan yazın incelendiğinde “masal” kavramına yönelik öğrenci algıları üzerine metaforik bir çalışmanın yapılmamış olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda eğitici kıymeti olan ve çocukların duygu, düşünce ve hayallerini sözlü veya yazılı olarak işlerken onların estetik duygularını da şekillendiren ve çocukların millî bir kimlik edinmelerinin yanında evrensel değerleri benimsemelerini sağlayan masalların öğrencilerin kişisel ve kültürel kavram sistemlerindeki algılarını tespit etme ihtiyacı doğmuştur (Karatay, 2007:473). Masallarda kullanılan dil, hem çocukların düşünce dünyalarına yakın olması hem de kültürel ve evrensel değerlerin kolay ve kalıcı bir şekilde aktarılmasına imkân tanıyan bir vasıta olması yönü ile de çok önemlidir. Masal dili, temelinde barındırdığı metaforik unsurlar sebebiyle anlam bakımından oldukça zengindir ve kazandırılmak istenen değerleri kazandırmada ya da istendik davranış değişikliği meydana getirmedeki yeri çok önemlidir (Epçaçan ve Şık, 2022:326).

Tüm bunlardan yola çıkılarak “masal” kavramının öğrencilerin kavram sistemlerindeki karşılığını bulmak ve masalın öğrencilerin kişisel ve kültürel tecrübelerindeki yerini tespit etmek amacıyla araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise ve ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik ürettikleri metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?
3. Metaforlar, katılımcı türü (ana dili Türkçe olan öğrenciler ve ana dili Türkçe olmayan öğrenciler) bakımından farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile lise ve ortaokul öğrencilerinin masal türüne ilişkin deneyimlerinin anlamı, yapısı ve özünü, öğrencilerin masal kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar aracılığıyla tespit etmek amaçlanmıştır. Metaforların, öğrencilerin bir öğrenme kavramını nasıl yapılandırdıklarını değerlendirmek için önemli bir araç olabileceği görülmektedir (Wegner ve Nückles 2015:96). Dolayısıyla araştırmanın amacı doğrultusunda yapılacak çalışmalar, araştırmanın “Lise ve ortaokul öğrencilerinin masal kavramına yönelik metaforik algıları nelerdir?” temel sorusuna cevap ararken hem masal kavramının öğrencilerdeki algısını hem de bir edebî tür olarak masal ile öğrencilerin etkileşim tarzını ortaya koyacaktır.

Bu araştırmanın amacına dönük olmak üzere ana dili Türkçe olanların yanında ana dili Türkçe olmayan bir diğer hedef kitle üzerinde de inceleme yapılmıştır. Çünkü Lakoff ve Johnson’un (2015) dediği gibi bütün kültürler için geçerli olan metaforik ana yönelimler olmakla birlikte metaforlar kavramların yöneldiği tarz ve istikametlere göre, kültürden kültüre çok önemli farklılıklar arz etmektedir (Lakoff ve Johnson 2015:53). Dolayısıyla ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrencilerin çalışma kapsamına dahil edilmesi ile de “masal” kavramına ilişkin kültürden kültüre değişebilecek metaforik algıların tespit edilmesi ve amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Hoang (2014); Lakoff ve Johnson’ın (2015) “*metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir.*” tanımını yorumlarken dünyaya bakış açımızın çevremizle, kültürle ve bedenimizle olan günlük deneyimlerimizle şekillendirildiğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle kullandığımız metaforlar ve daha da önemlisi onları nasıl kullandığımız, çevremizi nasıl algıladığımız ve çevremizle nasıl etkileşime girdiğimize bağlıdır ki bu çoğu durumda kültüre özgüdür (Lowery, 2013:12). O hâlde bir bireyin herhangi bir kavram üzerinde ürettiği metafordan yola çıkılarak o bireyin, içinde bulunduğu kültür muhiti içinde o kavramı nasıl algıladığı ve bireysel tecrübelerinde o kavramın nasıl bir yere ait olduğu tespit edilebilir. Dolayısıyla masal kavramının öğrencilerdeki algısını tespit etmenin amaçlandığı bu çalışma, bir edebî tür olarak masalın öğrencilerin kişisel ve kültürel tecrübelerinde ve öğrencilerin okuma aktivitelerinde nasıl yer aldığının metaforlar vasıtasıyla belirlenmesi bakımından önemlidir.

Ölçülmek istenen obje hakkında popülasyonun algısını ortaya çıkaran metaforlar, o obje ile ilgili olarak tespit edilen algılar aracılığıyla öğrenme faaliyetinin nasıl gerçekleştirileceği konusunda da etkili ipuçları verir (Kılcan vd., 2021:iv). Masalın metaforik tanımı sayesinde

öğrenciler masalın lafzi anlamının dışında kendi bireysel ve kültürel tecrübelerinde yer alan kavram sistemlerinde nasıl karşılık bulduğu ile ilgili bilinç geliştireceklerdir. Öğrencilerin masalın ne olduğuna dair verecekleri farklı metaforik modeller, hem ebeveynlerin ve eğitimcilerin hem de modern çocuk edebiyatı yazarlarının öğrencilerin masal algıları ve tecrübelerinin farklı boyutlarına odaklanmalarına imkân sağlayacaktır. Çocuklar için eserler kaleme alan yazarlar çocuklardaki masal algısı temelinde sözlü kültür ürünleri olan masallardan yararlanarak günümüze uyarlanmış nitelikli metinler üretebilirlerse hem ulusal hem de uluslararası kültürde simgemiz olabilecek kahramanlarımızı gün yüzüne çıkarırken sözlü kültür ürünlerimizden olan masallarımızın da daha uzun yıllar yaşamasını, unutulmamasını sağlayacaktır (Yakar, 2014:247). Bu yönüyle araştırma, ilgili alan yazın için örneklik teşkil edecek bir veri kaynağıdır.

Alan yazın taraması yapıldığında Ceran (2015), Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik algılarını, Mete ve Bağcı Ayrancı (2016), öğrencilerin dil ve edebiyata (şiir ve roman) ilişkin algılarını; Akbulut, Özdemir ve Cıvğın (2017), ortaokul öğrencilerinin kitap ve okumak üzerine geliştirdikleri algıları; Boylu ve Işık (2017), Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye yönelik algılarını; Güler (2019), ortaokul öğrencilerinin Türkçeye yönelik kavramsal yapıları, duygusal semantik tutumlarını; Uçan Eke (2017), Türk dili ve edebiyatı öğrencilerinin “şiir” kavramına yönelik algılarını; Yemenici (2021), ortaokul öğrencilerinin “Türkçe dersi” kavramına yönelik algılarını; Göçen (2019), Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin “Türkçe dil bilgisi” kavramına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmişlerdir.

Masal kavramı ile ilgili alan yazın incelendiğinde Karatay (2007), dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi üzerinde durmuş; Epçaçan ve Şık (2022), eğitimde masalın işlevleri ve Judith Malika Liberman’ın masallarındaki metaforik unsurları incelemiştir. Bunun yanında Çetinkaya (2007), Türkçe öğretiminde masalların yeri ve önemi üzerinde durmuş; Ayhan ve Arslan(2014), edebi metin olarak masalların yabancılara Türkçe öğretiminde dilsel ve kişisel becerilere etkisini konu almıştır. Batur ve Altun Alkan (2020), masalların dil becerilerinin geliştirilmesine katkısını öğretmen adaylarının gözünden değerlendirmiş; Arıcı (2016), estetik değer oluşturmada masalların rolünü incelemiştir; Çiftçi ve Kaya(2020), ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki masalların duygusal yön analizine göre değerlendirmesini yapmıştır.

Temizyürek ve Vargelen (2016) tarafından Türkçe öğretmeni adaylarının masal farkındalığı ve bu farkındalığın kültürel değerlerin aktarılmasındaki öneminin incelendiği ve

Yücel (2015) tarafından kültürel yozlaşma bağlamında okul öncesi-ilkokul öğrencilerinin masal ve çizgi filmle ilgili algılarının tespit edildiği çalışmalar ise metafor analizi ile yapılmayıp açık uçlu anket ve görüşme üzerine şekillenmiştir.

Literatüre bakıldığında masal ile ilgili öğrencilerin algılarını ortaya koyacak metaforik bir çalışmanın olmayışı ve kültürler arasındaki masal algısını tespit etmek amacıyla ana dili Türkçe olmayan mülteci öğrencilerin de çalışma kapsamına dâhil edilmesinin bu çalışmayı özgün kılacağı düşünülmektedir.

Bilim dünyasında edebiyat, din bilimleri, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe gibi çeşitli disiplinlerde, genelde nitel araştırma paradigması çerçevesinde oluşturulan bilimsel çalışmalarda popülasyonun kavram hakkındaki algılarını ortaya çıkarmada etkili bir veri toplama aracı olarak kullanılan metafor, son yıllarda eğitim bilimlerinde de yoğun olarak kullanılmaktadır. Araştırma hem geçmişten günümüze, eğitsel değerlerin iletilmesinde ve dil becerilerinin kazandırılmasında önemli bir edebi tür olarak görülen masalı konu edinmesi hem de yöntem olarak eğitim bilimleri sahasında da sıklıkla başvurulmuş bir veri toplama aracı olan metaforu kullanması yönüyle güncel bir çalışmadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Konya ili Selçuklu ilçesi merkezindeki imam-hatip ortaokulunda öğrenim gören öğrenciler (5,6,7 ve 8. sınıf) ve aynı ortaokulda öğrenim gören ana dili Türkçe olmayan öğrenciler ile Konya ili Selçuklu ilçe merkezindeki bir Anadolu lisesinde öğrenim gören lise öğrencileri ve uluslararası imam-hatip lisesinde öğrenim gören ana dili Türkçe olan öğrenciler ile aynı okulda öğrenim gören, ana dili Türkçe olmayan öğrencilerin “Masal.....gibidir. Çünkü.....” ifadesinin yer aldığı formda verdikleri gerekçeli cevaplar ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Edebiyat

Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin dil vasıtasıyla yazı veya sözle ifade edilmesi sanatı, yazma ve söz sanatı ile ilgili kaidelerin tamamı ve bu kaidelere uygun eserleri içine alan disiplin olarak tanımlanmaktadır (Doğan,1996:320). Bir başka tanım ise malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini edebi ve estetik bir üslupla dile getiren bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş, 2011:17). şeklindedir.

Edebiyat ürünleri, bize sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış hayatlar sunar. Sanatçının estetik zevki ile işlenmiş, hayal gücü ile derinleşmiş kurmaca metinler sayesinde hayata ve insana ilişkin deneyimler zenginleşir. Bunun yanında insanı, kendi yaşamı dışında başka insanların yaşantılarına ortak eder. Böylece insanın tanık olmadığı dönemleri insana yaşatır.

2.1.1. Çocuk edebiyatı

Edebiyatın çocuklar için doğal bir ihtiyaç olduğu düşüncesi çocuk duyarlılığını kaybetmemiş yazar ve şairleri çocuğa özgü edebiyat yapmaya yönlendirmiştir. Böylece çocuk edebiyatı çocukların karakter ve dil gelişimlerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, estetik ve edebi zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olarak karşımıza çıkmıştır (Şirin, 2000:9).

20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmış, hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlılık ve anlatımın ifade biçimi anlamında kullanılmaya başlanan, Türk Cumhuriyetlerindeki adlandırmalarla ‘‘Uşak Edebiyatı, Bala Edebiyatı, Çağa Edebiyatı’’ da denilen çocuk edebiyatı terimi, yukarıdaki tanım ekseninde çerçevesi henüz belirlenen bir edebiyat türünü karşılar (Şimşek, 2004:30). Yalçın ve Aytaş’a (2011) göre bu tür; çocuğun, ilişkilerini düzenleyen yaş grubuna göre duygu ve düşüncelerini eksiksiz olarak anlatmasını amaç edinen bir edebi türdür.

Şirin’e (2000) göre ise çocuk edebiyatı, önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Dili, anlatımı ve kurgusu ile her yaştan okurun ilgisini çekebilen edebiyatın içinde yeni bir türdür. Çocuğu edebiyatın öznesi durumuna getirme başarısını gösteren bu yeni tür ile çocuksu duyarlılık keşfedilmiş ve çocuk bilincinin oluşması sağlanmıştır.

Tanımsız bırakıldığı çağlarda yetişkinlerin edebi birikimine, yani sözlü gelenek türlerine ilgi duyan çocuk, matbaanın icadıyla birlikte önce varlığı ile yazılı edebiyata konu olmuş; kahramanı çocuk olan, çocuk çağlarının anlatıldığı eserler çocuk edebiyatı olarak adlandırılmıştır. Çocuğun toplum içinde eğitilmesi gereken bir varlıktan ziyade değer verilmesi gereken bir birey olarak kabul edilmesiyle birlikte çocuksu duyarlılık, edebi metinlere yansımaya başlamıştır. Günümüzde de çocuklar için yapılan edebiyat, sadece çocuk gerçekliğini çocuğu küçümsemeden anlatan çocuksu edebiyata ulaşma serüvenini sürdürmektedir. Tarihi süreç içinde çocuk edebiyatının özündeki bu değişim, çocukluğun tarihi ile paralel gitmiştir. Bu yönüyle çocuk edebiyatı, çocukluğun en duyarlı tarihidir.

2.1.2. Masal

Kâmûs-ı Osmanî adlı eserde ‘masal’ sözcüğünün Arapça bir sözcük olan ‘mesel’den çıktığı ve halk dilinde meşhur olan, adap ve öğütleri anlatan söz anlamına geldiği belirtilmektedir. ‘Darb-ı mesel’, atalardan kalma hikmetler, ibretler, sözler anlamındadır (Sami, 1992: 1388; akt. Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016:39). Türkçe sözlükte masal “Fevkalâde olay, macera ve kahramanlara yer verilen, hayali, sözle nakledilen ve daha çok çocuklara anlatılan hikâye.” biçiminde tanımlanmaktadır (Doğan, 1996:741).

Çocukların en çok ilgi duyduğu ve çocuk edebiyatının temel öğelerinden biri olan masallar, çocuğun hayal dünyasını geliştirmesinin yanı sıra, onun dil gelişimine katkıda bulunmakta ve milli duygularını da beslemektedir. Masallarımız, yalnızca milli değil, aynı zamanda evrensel değerleri de taşıyan anlatılar olup insanlığın kolektif deneyimlerini ve özelemlerini de yansıtır (Derman, 2002:89).

Geçmiş ve gelecek arasındaki önemli bir köprü olan masallar, hayatın günlük işleyişi içinde her türlü gelenek ve görenekleri ve davranış yapılarını davranış yapılarını edebi muhayyilenin arkasında dile getirmektedir (Sever vd., 2015:248). İnsanın örneklik teşkil eden yönü ile ibret olan yönünü okuyucunun ve dinleyicinin karşısına çıkaran masalın kanunu, boy ölçüşen bu iki zıt güçten olumlunun sonunda üstünlüğü alması ile kendini gösterir. Özellikle Türk kültürüne ait masalarda iyimserlik ve hoşgörülük vurgulanmıştır (Alçioğlu, 2012:13).

Masallar, insanın doğa karşısındaki tutumunu ve deneyimlerinden doğan duygu, sezgi ve düşüncelerini yansıtan bir anlatı türü olarak doğayla mücadelenin başladığı dönemlere ait olağanüstü olay ve figürleri içselleştirerek aktarmaktadır. Bu anlatıların geçmiş kültürlerin inanç sistemleri ve geleneksel yapılarıyla ilgili öğelere sıklıkla yer vermesi, bu tarihsel arka

plandan kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla masallar bu yönüyle hem genç kuşakların millî kimlik kazanmalarında ve evrensel değerleri benimsemelerinde fayda sağlayacak hem de eğitimcilere uygulamada kolaylık getirecektir (Karatay, 2007:469).

2.1.3. Türkçe öğretim programı çerçevesinde masal

Milli Eğitim Bakanlığının Türkçe Dersi Öğretim Programı; esas olarak nesillerin, dili etkili ve doğru bir biçimde kullanabilmelerini, Türkçenin ifade gücünü ve zengin dil unsurlarını kavrayabilmelerini ve bu yolla Türk kültürüne ve temel değerlerine bilinçli bir şekilde ulaşmalarını hedeflemektedir. Programda öğrencilerin ana dilini iyi ve etkin kullanan, kimlik ve karakteri olgun, değişen dünya koşullarına ayak uydurup söz sahibi olabilecek donanıma sahip, üst düzey düşünme becerileri gelişmiş bireyler olarak yetişmelerine katkı sunacak bir eğitim yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda geliştirilen çeşitli strateji ve üretim faaliyetleri içinde Türkçenin anlam derinliğine ve zenginliğine hâkim, estetik değer taşıyan, öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini sağlıklı temeller üzerine inşa etmelerinde destek olurken tüm insanlığa seslenen ortak payda ve değerlere de değinen nitelikli edebi metinlerin bulunması gerektiği programda vurgulanmıştır (Türkçe Öğretim Programı, 2024:5).

Kahramanlarına atfedilen işlevleriyle kıssadan hisse çıkarma amacına hizmet etmesi, duylara seslenen ve bireyde edebi haz ve heyecan uyandıran estetik özellikleri, “tevazu-kibir”, “cimrilik-cömertlik”, “iyilik-kötülük” gibi kavramları tarihsiz zamanlar ve mekânsız karakterlerle işleyerek her coğrafyada ve kültürde kabul gören temaları içermesi, deyim, atasözü gibi kültürel dil birikimi ve söz sanatlarıyla önemli dil hususiyetlerini barındırması ve okuyucuya sunduğu ütopyik dünya ile masallar çocukların dil, kültür ve evrensel değerlerin kazanımında olumlu bir etkiye sahip olan önemli bir edebî türdür (Yiğit, 2023:346). Bu nedenle Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda metin türlerinin sınıf seviyesine göre dağılımına bakıldığında masal metinlerine beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar yer verildiği görülmektedir (Türkçe Öğretim Programı, 2024:26). Türkçe dersi kapsamında gerçekleştirilen eğitim öğretim etkinliklerinin somut çıktılarla sonuçlanmasını amaçlayan uygulamalı çalışmalardan oluşan üretim atölyesi etkinliklerinde masal metinlerine de yer verilmiştir.

8. sınıf programınının 4. teması olan Türk hikâye geleneği ve destanları teması aracılığıyla içerik çerçevesine Türk masalları da alınmıştır (Türkçe Öğretim Programı, 2024:208). Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme stratejisine ilişkin öğrenme-öğretme uygulamaları kapsamında üretim atölyesi ve destekleme

kısmında masal metinleri aracılığıyla öğrencilere yaptırılacak etkinliklere yer verilmektedir (Türkçe Öğretim Programı, 2024:211-212).

Ortaokul düzeyinde sunulan “Masal ve Destanlarımız” dersi, masal türünü daha derinlemesine ele alır. Masal ve Destanlarımız Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin kültürel mirasımız olan geleneksel masal ve destanlarımızı tanımaları, edebi metinlerle tanıştırılan öğrencilerin Türkçenin ifade gücünü ve yapısal inceliklerini keşfetmeleri, dil becerilerini etkili biçimde kullanabilmeleri ve metinler üzerinden olaylara eleştirel bir perspektiften yaklaşarak estetik duyarlılık geliştirmeleri, masal ve destanlarımızın kültürümüz ve verdiği mesajlar bakımından önemini fark etmeleri, metin tahlilleri ile toplumumuzun tarihini, fikrî, ahlaki ve kültürel değerlerini kavramaları, masal ve destanlarımızdaki kahramanlar aracılığıyla toplumun tarihsel yaşantısını ve karakterini anlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Programda öğrencilerden masal ve destanlarımız aracılığıyla iletilen ahlaki ve toplumsal mesajları fark ederek önceki öğrenmeleriyle bağ kurmaları, böylelikle Türk toplum yapısının manevi mirasını kendi yaşantıları yoluyla içselleştirerek geleceğe taşıyabilme sorumluluğunu yerine getirmeleri beklenmektedir (Masallarımız ve Destanlarımız Öğretim Programı, 2024:4-7).

2.1.4. Türk dili ve edebiyatı öğretim programı çerçevesinde masal

Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı çerçevesinde 10. sınıflar için hazırlanan “Sözün Ezgisi” temasında dinleme ve izleme metni olarak masal metinlerine yer verildiği görülmektedir. (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 2024:12) Bu temada dilin zenginliği ve ahengi, Türk kültürünün farklı yönlerini yansıtan bir yelpaze içinde Türk dili ve edebiyatının önemli sözlü kültür ürünleri ile vurgulanmak istenmekte; sözlü geleneği keşfetmek, kültürel zenginliği anlamak ve değerlendirmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda sözün müziğe yaslanan yönünün ortaya çıktığı kültür miraslarımızdan biri olan masallara dinleme/izleme metni olarak yer verilmektedir (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 2024:98).

Temanın içerik çerçevesine bakıldığında dinleme ve izleme becerilerinin gelişimine katkı sunmak amacıyla çoklu duyusal uyarıcılar barındıran masal türündeki metinlerin tahlil edilmesi yoluyla öğrencilerin masaldaki tekerleme ve deyim, atasözü gibi kalıplaşmış ifadelerin farkında olmaları sağlanır. Bu farkındalık öğrencilerin günlük yaşamdaki iletişim becerilerinin gelişimine katkı sağlar. Yazma becerisinin geliştirilmesinde öğrencilerin bir metni farklı bir türle yeniden ifade etmelerini sağlamak için öğrencilerden dinledikleri/izledikleri masal

metnini film şeridi hâline getirmeleri istenir. Bu temada edinilen bilgiler ile masal metinlerdeki sanatsal, sosyolojik ve kültürel unsurlar değerlendirilebilir (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 2024:100-101).

Kitle iletişim araçlarının gelişimi öncesinde masallar, toplumsal yaşamda merkezi bir konuma sahipken, çağımızda ağırlıklı olarak aile ortamında varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte, Anadolu'da masal anlatıcılığı geleneğinin günümüzde de devam etmesi, kültürümüzdeki masal ve masal anlatıcılığı geleneğinin konumunu ve işlevini değerlendirme imkânı sunmaktadır. Tema odaklı öğrenme-öğretme uygulamaları, müziğin anlatı üzerindeki belirgin etkisinin görüldüğü masallar üzerinden, sözlü geleneğin nasıl şekillendiğini, temel niteliklerini, kültürel bağlamdaki yerini ve Türk kültürünün zengin dokusunu anlama fırsatı sunmaktadır (Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 2024:106).

2.1.5. Metafor

Eski Yunan filozofu Aristoteles'ten günümüze psikoloji, lengüistik, semiyotik, retorik, pedagoji, felsefe gibi pek çok disiplinde kullanılagelmiş bir anlatı ve pedagoji terimi olarak karşımıza çıkan metafor, Batılı bir kavramdır (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019:1086). Tom McArthur'un editörlüğünü yaptığı Oxford Dil Rehberi'nde metafor kavramına ilki kapsamlı ikincisi spesifik olmak üzere iki anlam verilmektedir. MÖ 4. yüzyılda Aristoteles'e dayanan metaforun birinci anlamına göre etkilerini çağrışım, karşılaştırma, benzerlik yoluyla elde eden karşıtlık (antithesis), abartma (hyperbole), ad aktarması (metonymy), benzetme (simile) gibi söz sanatlarının hepsi bir tür metafordur (McArthur, 2018).

Metaforların sadece bir söz sanatı olarak kullanılabileceğini, kişinin düşünce sistemiyle ve günlük yaşamla hiçbir ilgisinin bulunmadığını, hatta günlük yaşam içinde kullanıldığında kişiyi hakikatten uzaklaştırarak gerçeğin özünü ıskalamasına sebep olacağını ve benzerlikleri göstermekten başka hiçbir yararının olmadığını savunan bu genişletilmiş yorum, günümüzde kabul görmemektedir (Kılcan vd., 2021:18). İkinci anlamına göre ise metafor, iki şeyi, birini diğereğinin yerine koyarak kısa ve öz şekilde karşılaştıran bir söz sanatıdır. Mecaz, adlandırmada ve sözcüklerin anlamlarının genişletilmesinde sıkça kullanılan bir dili süsleme sanatı iken metaforun hem dilsel hem kültürel alanda yaygın kullanımı onu düşüncenin ve edebi olmayan dilin (gündelik dil) merkezi hâline getirir (McArthur, 2018). T. R. Wright'ın ifade ettiğii gibi "Eğer anlatı kimliğimizi inşa etme biçimimizse, metafor düşünme biçimimizdir, özellikle bilinmeyenle bilinenle kıyaslayarak kavrama ihtiyacımız olan alanlarda (Theology and Literature, 1988; McArthur, 2018). Bu yaklaşıma göre metafor, sadece dili güzel gösteren

figüratif bir dil değil, insanın düşünce sistemini anlamaya ve insanı hakikate ulaştırmaya çalışan bir araçtır.

Kelimenin etimolojisine bakıldığında Yunanca “phérō” sözcüğünden gelen metaforun, Eski Yunancada bir kavramı, bir olguyu kendinden daha öteye taşımak, olduğundan daha fazlasını yüklenmek anlamına geldiği görülmüştür (Uyan Dur, 2016:123). Kelimenin etimolojik çalışmasını yapanlara göre “öte” anlamına gelen “meta” ve “taşımak, yüklenmek” anlamına gelen “pherein” kelimelerinden oluşan metafor kelimesi bir yerden başka bir yere götürmek anlamını taşır (Lakoff ve Johnson, 2015:15).

Türk edebiyatı ve belâgatinde metafor kapsamına girebilen kavramlar arasında mecâz, isti'âre, mecâz-ı mürsel, teşbîh, teşhis, kinaye, telvihât gibi terimler bulunmaktadır (Tâhir'ül-Mevlevî, 1994:71,96,160,169; Duman, 2019:7). Güncel Türkçe sözlüklerde de “metafor” sözcüğünün eş anlamlısı olarak gösterilen “mecaz”, “telmih”, “istiare”, “iğretileme”, “kinaye” gibi mecaz ve mecazın türevleri ise metaforun anlamını yansıtmamaktadır (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019:1087). Eğretilemenin edebi metinlerde teşbih, benzetme ve kinaye gibi mecazi sanatlar aracılığıyla sanatsal bir rol oynadığını ifade eden Saban (2008), metaforun ise esasen zihinsel ve bilişsel kavrayış sistemlerini simgeleme işlevi gördüğüne dikkat çekmektedir. Bu ayırım, metaforun diğer söz sanatlarından farklılaşan temel niteliğini vurgulamaktadır (Saban, 2008: 460). Yani metafor kavramının Batılı tasavvuru ile Türk dilindeki algısı tam manasıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla Batı felsefesindeki konu ile ilgili eser ve çalışmalara atıfta bulunan birçok araştırmacı ve mütercim, terminolojik kargaşanın önüne geçmek için çağdaş Türkçeye yerleşmiş olan “metaphor” kelimesini aynı ile kullanmaktadır (Duman, 2019:9).

Modern zamanda metafor, bir kavramın, olayın veya olgunun soyut ve karmaşık durumunu yapıya kavuşturarak açıklayan bir zihinsel üretim mekanizması olarak görülmüştür (Yob, 2003). Lakoff ve Johnson'a (2015) göre ilke olarak bir şeyi diğerine göre tasavvur etme tarzı olarak tanımlanan ve esas işlevi anlama olan metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlayarak tecrübe etmektir. Yeni metaforik görüş olan bu kognitif linguistik görüşe göre,

1. Metafor kelime değil, kavramlar sorunudur.
2. Metaforun işlevi sadece sanatsal ve estetik endişeler değil, belirli kavramların tecrübelerimizde nasıl şekillendiğini anlamaktır.
3. Metafor, çoğunlukla benzerliğe dayalı olarak üretilmez.

4. Metafor, gündelik hayatta büyük bir zihin faaliyeti gerektirmeksizin herkesçe kullanılır.

5. Metafor linguistik bir süs, gereksiz bir dekor değil; insanî bir zihinsel üretim mekanizmasıdır.

Bu bakış açısından, metaforun salt bir kelime veya linguistik ifadeler sorunu olmadığı, bir tür tecrübeyi başka bir tür tecrübeye göre anlama ve yorumlama sanatı olduğu görülmektedir (Lakoff ve Johnson, 2015:12).

Kuramsal bulgularla ilişkili olarak anlam inşa etme sürecinde önemli bir araç olarak değerlendirilen metaforlar, deneysel bilgilerden elde edilen verilerin kavramsallaştırılmasında ve bilgilerin anlamlandırılmasında işlevsel bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede metaforlar, yalnızca birer dilsel ifade değil, aynı zamanda bireylerin sosyal, bilişsel ve duyuşsal süreçlerini yönlendiren bilişsel modellerdir (Miles ve Huberman, 2019:252). Metaforların analitik değeri onların doğruluk ya da yanlışlıklarına değil; bireylerin algı, yorum ve çıkarım süreçleriyle örtüşen anlam inşasına katkılarına dayanmaktadır. Özellikle günlük yaşam pratiklerinde bireyler, bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde metaforik yapılar aracılığıyla gerçeği anlamlandırmakta; bu yapılar üzerinden sistematik analizler yaparak çeşitli bilişsel karar süreçlerini organize etmektedir (Lakoff ve Johnson, 2015:208). Bu bağlamda metaforlar, sadece atıfta bulunulan şey değil, aynı zamanda çok katmanlı kavramsal şemalara dayalı bilişsel araçlar olarak değerlendirilmelidir. Bir olguya ilişkin daha güçlü perspektifler elde edilmesi ve derinlemesine ve çok boyutlu analizlerin gerçekleştirilebilmesi için birden fazla metaforun karşılaştırmalı biçimde ele alınması gerekmektedir (Yob, 2003:134).

2.2. Literatür Araştırması

Bu bölümde çalışma konusuna ilişkin yapılan literatür taraması sonucunda ulaşılan bazı çalışmalara kısaca değinilmiştir.

Ceran (2015), çalışmasında Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe ders kitaplarına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmeyi amaçlamıştır. Türkçe öğretim programına işlerlik kazandıran ve öğrencilerde dil bilgisi ve değerler eğitimi kazanımlarının gerçekleştirilmesinde etkili bir ders aracı olan ders kitaplarına yönelik 67 metafor üretilmiştir. Bu metaforlar incelenerek kavramsal kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Türkçe öğretmeni adaylarının % 49,36'sının Türkçe ders kitaplarına ilişkin olumlu, % 37,5'inin olumsuz, % 14,14'ünün hem olumlu hem olumsuz algıya sahip olduklarını göstermiştir.

Mete ve Bağcı Ayrancı (2016), ortaokul, lise ve lisans seviyesindeki öğrencilerin Türkçe, yabancı dil ve edebiyat (şiir ve roman özelinde) hakkındaki algılarını ortaya koymak amacıyla metaforlardan faydalanmışlardır. Araştırmada katılımcıların ürettiği metaforlar, ortak niteliklerine göre çeşitli temalar altında sınıflandırılmıştır. Bu temalar, öğrenci gruplarına göre farklılık göstererek temel ihtiyaç, aidiyet duygusu ve millet olma koşulu gibi kavramlarla birlikte sorun ve ders konusu; ihtiyaç, eğlence ve eziyet; okuma alışkanlığı, duygusal gelişim, eğitim materyali ve zaman kaybı olarak belirlenmiştir.

Akbulut, Özdemir ve Cıvğın (2017), ortaokul öğrencilerinin kitap ve okumak üzerine algılarını metaforlar yoluyla belirlemeyi amaçlamışlardır. Veriler, içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Kitap ve okumak kavramlarının öğrencilerin algılarında nasıl yer aldığı tespit edilmiştir. Kitap ve okumak kavramlarının öğrencilerin algılarında nasıl yer aldığı tespit edilmiştir. Kitap ve okumak ile ilgili algıların sınıf düzeyi ve sosyoekonomik düzey yükseldikçe olumsuzlaştığı görülmüştür. Kitap ve okumak kavramlarına dair algılar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kız öğrencilerin kitabı ve okuma eylemini bir gereklilik olarak gördükleri belirlenmiştir. Öğrencilerin dilsel, bilişsel, ruhsal yönden gelişmelerinde etkili olan kitap ve okumak gibi kavramların, ortaokul öğrencilerinin algılarında nasıl yer aldığını belirlemek açısından araştırmanın sonuçları önemli görülmüştür.

Boylu ve Işık (2017), Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit ettikleri çalışmalarının sonucunda öğrencilerin Türkçeyi nasıl gördükleri ve Türkçeye karşı tutumları belirlenmiştir.

Güler (2019), araştırmasında ortaokul öğrencilerinin Türkçe kavramına dair bilişsel yapılarını, duygusal semantik tutumlarını ve metaforik algılarını saptamayı hedeflemiştir. Bu çalışma kapsamında, yazma-çizme tekniği kullanılarak öğrencilerin Türkçe ile ilgili bilişsel şemaları ortaya çıkarılmış; ayrıca, duygusal semantik tutum ölçeğinden elde edilen bulgular, öğrencilerin Türkçeye karşı olumlu bir semantik tutum sergilediklerini göstermiştir. Öğrencilerin Türkçe kavramı için ürettikleri metaforların altında yatan gerekçeler incelenerek belirlenen kavramsal kategoriler doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Uçan Eke (2017), Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin “şiir” kavramına yönelik algılarını metaforlar amacıyla tespit etmeyi amaçladığı çalışmasında Türk Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin şiir kavramına yönelik ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri bağlamında çeşitli kategoriler oluşturulmuştur.

Yemenici (2021), çalışmasında ortaokul öğrencilerinin “Türkçe dersi” kavramına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmeyi amaçlamıştır. Toplanan metaforlar incelenerek sınıflandırılmış böylece ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersine yönelik algılama biçimlerini ortaya konmuştur.

Göçen (2019), dil eğitimi ve öğretimini iyileştirmek gayesiyle, öğrencilerin dile karşı geliştirdikleri algı ve tutumları belirlemek üzere metaforik algı yaklaşımlarını kullanmıştır. Söz konusu çalışma, Türkçeyi yabancı dil olarak edinen bireylerin 'Türkçe dil bilgisi' kavramına dair metaforik algılarını araştırmayı hedeflemiştir. Çalışma neticesinde, yabancı dil öğrencilerinin dil bilgisini daha çok biçimsel yönden algıladıkları ve anlam-kullanım ekseninde değerlendirmedikleri gözlemlenmiştir.

“Masal” kavramı ile ilgili alan yazın incelendiğinde Karatay (2007), tarafından dil edinimi ve değer aktarımı süreçlerinde masalın barındırdığı önem ve işlevsellik vurgulanmıştır. Söz konusu çalışmada, çocuk edebiyatı ve masal kavramları tanıtılmış, masalın dil edinimi sürecinde çocuğun olumlu bir tutum geliştirmesi ve sosyalleşmesindeki rolü incelenmiştir. Ayrıca, 'Anonim Halk Edebiyatı' ürünlerinden biri olan masalın eğitsel işlevi ve önemi, ilgili literatür kaynakları taranarak detaylı bir şekilde tartışılmıştır.

Epçaçan ve Şık (2022), masalların eğitimsel işlevselliği üzerinde durmuştur. Metafor kavramı masal dilinin temelinde yer aldığı için çalışmada Judith Malika Liberman’ın masal kitaplarındaki metaforlar incelenmiştir. Çalışma bulguları, masalarda yer alan metaforların ontolojik ve kavramsal nitelik taşıdığı saptanmıştır. Söz konusu metaforların anlatım üzerindeki anlaşılabilirliği artırıcı bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, çocukların gelişim düzeylerine uygun masalarda metaforik dilin kullanılması, aktarılacak kavramların ve değerlerin idrak edilmesini kolaylaştıracağı gibi, masalara yönelik ilgiyi de önemli ölçüde yükselteceği belirlenmiştir.

Çetinkaya (2007), dil becerileri ile ilgili etkinlikler ve yaratıcı çalışmalar için elverişli bir araç olan masalların niteliği ve sınıf içi etkinliklerde kullanımlarının önem arz etmesinden hareketle çalışmasında Türkçe öğretiminde masalların yeri ve önemi üzerinde durmuştur. Bu çalışmayla öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarındaki masal metinlerinin işlenişinde neleri göz önünde bulundurdıkları ve masal seçiminde nelere dikkat ettiklerini belirlemek ve masalın Türkçe öğretiminde kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ayrıca masallar dil, içerik ve basım/biçim özellikleri açısından da incelenmiştir.

Ayhan ve Arslan (2014), masalların edebi bir metin türü olarak yabancılara Türkçe öğretiminde dilsel ve bireysel beceriler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırma verileri, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlere uygulanan anketler ve yüz yüze görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen bulgular, yabancılara Türkçe öğretimi kapsamında ders materyali olarak hazırlanan masal sayısının yetersiz olduğunu göstermekle birlikte, masalların öğrenci motivasyonunu artırdığı, kültürel aktarımda ve dilsel becerilerin geliştirilmesinde kayda değer bir rol üstlendiğini ortaya koymuştur.

Batur ve Altun Alkan (2020), çalışmalarında masalların dil becerilerinin gelişimine potansiyel katkıları ve masalla ilgili bir dersin üniversite müfredatında bulunup bulunmaması gerektiğine dair öğretmen adaylarının perspektiflerini incelemişlerdir. Çalışma kapsamında, Türkçe, sınıf ve okul öncesi öğretmen adaylarıyla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veri toplanmıştır. Elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmen adaylarının masal farkındalık düzeylerinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Arıcı (2016), insanların geçişten günümüze hem eğitim hem de eğlence ihtiyacını karşılayan, estetik duygularını geliştiren masalların günümüz çocuklarına da önemli katkılar sağlayacağı tespitinden hareketle yerli literatürde yer alan eserler ile masal türündeki bazı önemli eserleri incelemiştir. Eserlerin estetik eğitimle ilişkili olup olmadığına bakılırken masallarla estetik eğitiminin nasıl yapılabileceği sorusuna cevap aranmıştır.

Çiftçi ve Kaya (2020), masalların toplumsal değer yargılarını ve yaşam biçimlerini yansıtması, aynı zamanda dil ve kültürel değerleri aktarması nedeniyle ders kitaplarına seçilirken büyük bir özen gösterilmesi ve bilimsel ölçütlerin esas alınması gerektiği ön kabulünden hareketle bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu kapsamda, ortaokul 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların niteliğini, içerik analizi yöntemlerinden duygusal yön analizine göre incelemeyi amaçlamışlardır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki masalarda incelenen cümlelerin iletmiş olduğu mesajların olumlu, olumsuz, karmaşık ve müphem yönleri tespit edilmiştir. Son olarak, belirlenen bu kriterler doğrultusunda masalların çocukların bilişsel ve zihinsel gelişim düzeylerine uygunluğu değerlendirilmiştir.

Temizyürek ve Vargelen (2016) Türkçe öğretmeni adaylarının masal farkındalık düzeylerini ve bu farkındalığın kültürel değerlerin sonraki nesillere aktarılmasındaki rolünü inceledikleri araştırmalarında, masal türünün tanımını ve ayırt edici özelliklerini ortaya

koymuşlardır. Ayrıca, masalların Türk kültürünün aktarımı bağlamındaki önemi vurgulanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, masal türünün gelecek nesillere benimsetilmesinde ve öğretiminde Türkçe derslerinin potansiyel etkisi ele alınmıştır. Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının masal farkındalıklarının yüksek olmasına karşın, masal türünün içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermiş; bu eksikliklerin giderilmesine yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Yücel (2015), dinamik bir sistem olarak kültürün değişimini ele alırken, bu değişimin kontrolsüzleştiği durumlarda yozlaşmaya yol açabileceğini belirtmektedir. Geleneksel Türk masalları, bünyelerinde barındırdıkları kültürel motifler ve anlatım gelenekleriyle özgün bir kültür evreni oluşturmalarına rağmen, günümüz itibarıyla yerlerini yabancı menşeli çizgi filmlere bırakmıştır. Yücel'in çalışması, okul öncesi ve ilkokul düzeyindeki öğrencilerden anket ve görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler ışığında, masal anlatma geleneğinin mevcut durumunu betimlemeyi hedeflemiştir. Araştırma, metafor analizi yerine açık uçlu anket ve görüşme teknikleri temelinde yürütülmüştür. Çalışma bulguları, edebiyat ve medyanın sıklıkla iç içe geçtiğini, gerçeklik ile sanalın ayrımının belirsizleştiğini, edebi kurmacanın hızla yüzeyselleşerek değerini yitirdiğini ve söz sanatları, kapsamlı betimlemeler ile analizlerin artık gereksiz görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu yeni türlerin yalnızca yenilikçi yöntem ve yaklaşımlarla incelenebileceği düşüncesiyle, bu alanda daha fazla araştırma yapılması tavsiye edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Lise ve ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına ilişkin metaforik algılarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak betimsel tarama modelinde desenlenmiş fenomenolojik (olgubilimsel) bir çalışmadır. Nitel araştırma, sosyal ya da beşerî problemlere bireylerin veya grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Creswell, 2017:4). Üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla araştırılan olay, olgu, norm ve değerleri incelemeye çalışması, nitel araştırmanın en temel özelliğidir. Araştırma sürecinde katılımcıların geliştirdikleri özel dil, atfettikleri anlamlar ve kavramlar üzerinde yoğunlaşarak bunları derinlemesine kavramak ve bu unsurların katılımcılar nezdindeki önemini ortaya koymak, önemli bir araştırma stratejisi olarak kabul edilmektedir (Ekiz, 2020:35). Nitel araştırmanın hedefleriyle uyumlu bir yapılandırma sağlamak amacıyla kullanılan tarama modeli, geçmişte veya güncelde var olan bir olguyu, mevcut haliyle saptamayı amaçlar. Bu yaklaşımda, araştırma konusu olan olay, birey veya nesne, kendi doğal koşulları içerisinde, olduğu gibi betimlenmeye çalışılır; herhangi bir manipülasyon veya etki etme çabası söz konusu değildir. Esas olan, mevcut durumu uygun yöntemlerle gözlemleyerek ve belgeleme yoluyla bilgiye ulaşmaktır (Karasar, 2022:109).

Kaynağını felsefe ve psikolojiden alan fenomenolojik araştırma, araştırmanın katılımcılar tarafından tanımlanmış şekliyle bir fenomenle ilgili olarak bireylerin tecrübelerini betimlediği bir araştırma desendir. Bu betimlemelerin sonucu söz konusu fenomen ile ilgili çeşitli tecrübelere sahip bireylerin tecrübelerinin özüne ulaşılması şeklinde gerçekleşir. Sağlam felsefi temellere sahip olan bu desen, genellikle mülakatlar yapmayı gerektirmektedir (Giorgi, 2009; Moustakas, 1994; akt. Creswell, 2017:14). Fenomenolojik ve fenomenografik yaklaşımlar, insanların deneyimi nasıl anlamlandırdığını ve deneyimi bilince nasıl dönüştürdüklerini keşfetme üzerine odaklanmıştır. Bu odaklanma, insanların bazı fenomenleri nasıl tecrübe ettiklerinin metodolojik, özenli ve derinlemesine bir şekilde resmedilmesini ve betimlenmesini gerektirir (Patton, 2018:104).

Günlük deneyimlerimizin anlamı veya doğası hakkında derinlemesine bir anlayışın kazanılmasını amaçlayan fenomenolojik araştırma, özlerin araştırmasıdır (Van Manen, 2016:9-10).

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Konya il merkezinde bir imam-hatip ortaokulunda öğrenim gören 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan 200 ortaokul öğrencisi ile yine Konya il merkezinde bir Anadolu lisesi ve uluslararası imam-hatip lisesinde öğrenim gören 10,11 ve 12. sınıf öğrencilerinden oluşan 230 lise öğrencisi oluşturmuştur. Ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrenciler de araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırmada ana dili Türkçe olmayan 80 ortaokul ve 90 lise öğrencisi yer almıştır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde cinsiyet değişkeninin araştırmanın amacına doğrudan bir katkı sağlamayacağı düşüncesiyle cinsiyet değişkeni bir ölçüt olarak ele alınmamış, katılımcı seçimi bu faktörden bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamına dâhil edilen yabancı ortaokul öğrencilerinin Suriye, Afganistan ve Irak uyruklu; yabancı lise öğrencilerinin ise Gana, Pukhtoon (Peştun), Burma, Özbekistan, Kırım, Somali, Tanzanya, Pakistan, Mısır, Etiyopya, Çeçenistan, Endonezya, Peulh (Senegal), Bengal, Uganda, Nijerya, İran, Malavi, Burundi, Sudan, Moritanya, Oromo (Etiyopya), Arnavutluk, Azerbaycan, Mali, Irak, Mauritius, Gine, Türkmenistan, Ürdün, Zanzibar, Kenya, Ukrayna, Nepal, Liberya, Afganistan, Bosna-Hersek, Moğolistan, Burkina Faso, Mozambik uyruklu oldukları görülmüştür.

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma geleneği içinde hayat bulan amaçlı örneklemenin mantığı ve gücü, derinlemesine çalışmak için veri bakımından zengin durumların seçilmesine dayanmaktadır. Amaçlı örnekleme teriminin kullanılmasının sebebi kişiye, araştırmanın amacı doğrultusunda temel önem arz eden durum, olgu veya olay hakkında zengin bir içerik sunmasıdır. Bilgi açısından zengin olan bu durumların incelenmesi, ampirik genellemelerden ziyade iç görüler ve derinlemesine bir anlayışın geliştirilmesine olanak sağlamaktadır (Patton, 2018:230). Alan yazında kolay ulaşılabilir durum örneklemesinin (uygun örnekleme) maliyet açısından uygun olmasının yanında araştırmacıya zaman, maliyet ve mekân bakımından hız, ekonomiklik ve pratiklik kazandıran bir örnekleme yöntemi olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir (Creswell, 2017; Miles ve Huberman, 2019; Patton, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Metaforlar, genelde nitel araştırma paradigması ile oluşturulan bilimsel çalışmalar içinde sosyoloji, antropoloji, din bilimleri, psikoloji, felsefe gibi çeşitli disiplinler tarafından kullanılmakla birlikte son yıllarda eğitim bilimlerinde de veri toplama aracı olarak kullanılmakta ve veri toplanan popülasyonun metafor formunda yer alan kavram hakkındaki algılarını ortaya çıkarmada bir araç vazifesi görmektedir (Kılcan vd., 2021:89). Metafor formunun oluşturulmasında alan yazında yer alan metafor çalışmaları incelenebilir (Boylu ve Işık, 2017; Çaldak, 2021; Kılcan ve Akbaba, 2013; Mete ve Bağcı Ayrancı, 2016; Özkan, 2016; Saban, 2008).

Metaforlar, bir kavramla ilgili olarak kişisel ve kültürel tecrübelerimizde var olan yeni kavramları keşfe açan ve onları yeniden inşa etmemiz için araçlar sağlayan düşünce liderleridir (Yob, 2003:133). Ancak metaforun kendisi tek başına kavramla mecaz arasındaki bağı açıklamada ve mecazın betimsel ve görsel gücünü ortaya çıkarmada yeterli olmayacaktır. Oluşturulan metaforu takiben bu metaforun “neden” oluşturulduğunun açıklanması ile aynı mecaza farklı anlamlar yükleyen bireylerin bireysel ve kültürel bilinçaltılarının aydınlatılması sağlanmış olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:212).

Lise ve ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına ilişkin algılarını ve bir edebi tür olarak “masal” kavramına ilişkin deneyimlerinin anlamını ve özünü tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiş bu çalışmada ana dili Türkçe olan öğrenciler ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrenciler tarafından doldurulmak üzere metaforlar yoluyla veri toplama formu kullanılmıştır. Bu bağlamda “Masal, ... gibidir. Çünkü.....” şeklinde verilen ifadeyi ana dili Türkçe olan öğrencilerden 15, ana dili Türkçe olmayan öğrencilerden 30 dakikalık sürede tamamlamaları istenmiştir. Nitel yöntemler, doğası gereği son derece kişisel ve kişiler arasıdır ve araştırmacıyı bireylerin gerçek dünyalarına götürürken bireylerin kişisel ve kültürel deneyimlerini de açığa çıkarır (Patton, 2018:407). Bu tespitten hareketle veri toplama formunda katılımcılara, araştırmanın amacı ve bilimsel amaçla kullanılacağı hakkında gerekli açıklamaların yapıldığı bir etik çerçeve sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Dil bilimsel bir fenomenden öte bir düşünce ve eylem meselesi olan metaforun esas fonksiyonu bir tür tecrübenin, tecrübenin bir diğer türüne göre kısmi bir kavrayışını sağlamaktır (Lakoff ve Johnson, 2015:202). Başka bir deyişle metaforlar, yeni bir olguyu anlama ve açıklamaya yönelik olarak zihinde daha önce var olan bireysel ve kültürel tecrübelerimizdeki

kavramlarla bağ kurmayı sağlar. Bu bağlamda dünyayı algılama ve anlamlandırma açısından metaforlar, güçlü birer zihinsel haritalama ve modelleme aracıdır (Uyan Dur, 2016:124).

Metaforun bir nitel araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki bağı daha net bir şekilde çağrıştırmak için benzetme ilgisi kurulur. Bu çalışmada öğrencilerin kendi metaforlarına mantıksal dayanak sunmalarını açısından bir gerekçe kısmına da yer verilmiştir (Saban, 2008:464). Ayrıca meselenin, metaforun doğruluğu ya da yanlışlığı değil, metafor vasıtasıyla kavrama ait kişisel ve bireysel tecrübelerimizi yapıya kavuşturmakla ilgili olduğu katılımcılara açıklanmıştır (Lakoff ve Johnson, 2015:208). Bu araştırmanın temel veri kaynağını katılımcıların kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları bu formlar oluşturmuştur.

Verilerin toplanması aşamasında, öğrencilerin “masal” ile ilgili metaforik algılarının ortaya konması amacıyla öğrencilere “Masal.....gibidir. Çünkü.....” ifadesinin geçtiği yarı yapılandırılmış bir form dağıtılmıştır. Form dağıtılmadan önce gönüllülük esası dikkate alınarak belirlenecek olan katılımcılara çalışmanın amacı, bilimselliği, içeriği ve etik hususlar hakkında bilgi verilmiştir. Formu doldurmaları için ana dili Türkçe olan öğrencilere 15, mülteci öğrencilere 30 dakikalık bir süre tanınmıştır.

3.5. Verilerin çözümlenmesi (Verilerin Analizi)

Fenomenolojik yaklaşıma göre analiz, bir fenomene dair elde edilen tecrübenin, anlamını, yapısını ve özünü anlamayı ve o fenomeni daha net hâle getirmeyi amaçlar (Patton, 2018:482) Fenomenolojik yaklaşımın temelinde inşa edilen bu çalışmanın veri toplama aşamasında öğrenciler tarafından oluşturulan metaforların analizi ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır.

Belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olan içerik analizi, özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. Araştırmacılar, metin veya metinlerden oluşan bir kümenin belli kelime ve kavramların varlığını, anlamlarını ve birbirleri ile ilişkilerini belirleyip analiz etmek suretiyle metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunur (Büyüköztürk vd., 2020:259). Toplanan verilerin derinlemesine analizini gerektiren içerik analizinde amaç, önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:243).

Veri toplama aşamasından sonra verilerin analizi ve yorumlanması süreci Saban'dan (2008) yararlanılarak aşağıdaki gibi beş aşamada gerçekleştirilmiştir:

3.5.1. Kodlama ve ayıklama aşaması

Bu aşamada ilk olarak katılımcılar tarafından üretilen metaforlar Excel programı kullanılarak alfabetik sıraya konmuştur. Araştırmanın amacı çerçevesinde öğrencilerin yazılarında metaforu net bir şekilde dile getirip getirmediğine bakılarak her öğrencinin ifade ettiği metafor kodlanmıştır. (rüya, deniz feneri, güneş vb.) Sonraki aşamada öğrencilerin formları incelenerek “masal” kavramına ilişkin metaforun yer aldığı ancak gerekçesi bulunmayan formlar (1), “masal” kavramının sadece tanımlamasının yer aldığı formlar (2) ve “masal” kavramına ilişkin herhangi bir metaforun gerekçelendirilmediği (boş bırakılan) formlar (3) ayıklanarak araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

3.5.2. Örnek metafor derleme aşaması

Zayıf yapılu metafor imgelerini içeren formların ayıklanmasından sonra, elde edilen geçerli metaforlar bu aşamada, yeniden alfabetik sıraya göre listelenmiştir. “Metafor analizi”(Saban, 2008) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2021) teknikleri kullanılarak veriler ikinci kez gözden geçirilmiştir. Her metaforunda (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı analiz edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2020:97). Katılımcıların formlarından “masal” kavramına ilişkin metaforu en iyi temsil ettiği varsayılan metafor imgeleri derlenerek “örnek metafor listesi” oluşturulmuştur. Bu liste, metaforların belli bir kategori altında toplanmasında bir başvuru kaynağı olarak kullanmak ve bu araştırmanın veri analiz sürecini ve yorumlarını geçerli kılmak amaçlarına yönelik olarak derlenmiştir (Saban, 2008).

3.5.3. Kategori geliştirme aşaması

Bu aşamada, katılımcılar tarafından üretilen metafor imgeleri, katılımcıların oluşturdukları metaforun gerekçesine dayanılarak kategorize edilmiştir. Bu işlem esnasında her metafor imgesi (1) metaforun konusu, (2) metaforun kaynağı ve (3) metaforun konusu ile kaynağı arasındaki ilişki bakımlarından analiz edilerek kavramsal kategoriler oluşturulmuştur.

3.5.4. Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması

Nitel araştırmanın karşılaması gereken önemli beklenti, geçerlik ve güvenirliliğin sağlanmış olmasıdır. Yani doğru bilgiye ulaşma konusunda gereken önlemlerin alınmış olması ve hem araştırma sürecinin hem de açık ve ayrıntılı bir biçimde ortaya konan verilerin başka

araştırmacıların değerlendirmesine olanak verecek biçimde tanımlanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021:297).

Bu araştırmaya özgü olarak araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak amacıyla veriler derinlemesine analiz edilerek kavramsal kategorilere nasıl ulaşıldığı detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Araştırmada elde edilecek metaforların her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan bir örnek metafor imgesi derlenerek bulgular kısmında detaylarıyla yer verilmiştir. Katılımcılar tarafından üretilen aynı metafora farklı anlamların atfedilmesi olasılığı göz önünde bulundurularak, benzer metaforların aynı kategori altında toplanması, oluşturulan bu liste aracılığıyla engellenmiş ve böylece analiz geçerliliği sağlanmıştır (Çoğaltay ve Aras, 2018:217).

Araştırmanın güvenilirlik düzeyini temin etmek amacıyla, oluşturulan kavramsal kategorilerde yer alan metaforların bu kategorileri yeterince temsil edip etmediğini belirlemek üzere uzman değerlendirmesine başvurulmuştur. Bu doğrultuda, katılımcılar tarafından üretilen metafor listeleri ve bunlara karşılık gelen kavramsal kategorileri içeren listeler, ilgili uzmanın incelemesine sunulmuştur. Uzman tarafından gerçekleştirilen eşleştirmeler ile araştırmacının kendi eşleştirmeleri arasındaki tutarlılık karşılaştırılarak analiz edilmiştir (Kılcan vd., 2021:99). Karşılaştırmalarda “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100) kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 2019:64). Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki görüş birliğinin kodlama şemasının boyutuna ve aralığına bağlı olarak %90 aralığında olması istenen güvenilirliğin sağlandığını işaret etmektedir (Miles ve Huberman, 2019:64). Uzmanlar tarafından değerlendirilerek referans formüle göre yapılan hesaplama göre araştırmanın ortalama güvenilirliği .98 olarak tespit edilmiştir.

Referans formüle göre elde edilen bulguların inanılabilirliğini artırmak amacıyla katılımcıların ürettikleri metaforlar ve bu metaforlara ait oluşturdukları gerekçelere aynen alıntı yapılarak yer verilmiştir. Böylece elde edilen bulguların gerçekliğine, benzer ortamlarda sonuçların geçerliğine, süreçlerin birbirleri ile tutarlı olmasına ve verilerin yanlı bir şekilde değil nesnel bir yaklaşımla toplanarak sonuçların yine nesnel bir yaklaşımla ortaya konduğuna ilişkin kanıtlar sunulmuştur. Araştırmanın aktarılabirliği (transfer edilebilirliği) için uygulama süreci detaylı ve anlaşılabilir bir biçimde okuyucuya sunulmuştur. Bu şekilde araştırmayı okuyan bireylerin benzer ortamlara ve süreçlere ilişkin bir anlayış oluşturarak kendi

uygulamalarına daha deneyimli ve bilinçli yaklaşımları sağlanmış olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.5.5. Verilerin bilgisayar ortamına aktarılması

Katılımcıların 'masal' kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar, belirlenen kategorilere ayrıştırıldıktan sonra dijital ortama aktarılmıştır. Veri analiz süreci için MAXQDA yazılımı kullanılmıştır. Bu aşamaların tamamlanmasının ardından, her bir metafor ile ait olduğu kategoriye temsil eden katılımcı frekansları (f) ve yüzdelik oranları (%) hesaplanarak sunulmuştur. Oluşturulan hesaplama tablosu ile birlikte metafor kategorilerini açıklamak için katılımcılar tarafından metaforun oluşturulma gerekçesini belirten ifadelerden yüksek frekansa sahip olanları temsil edenler aynen alınarak (“...” tırnak içinde) bulgular kısmına yerleştirilmiştir (Kılcan vd., 2021:99).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, ilk olarak araştırmada elde edilen genel bulgulara değinilmiştir. Daha sonra, “masal” kavramına ilişkin olarak bu araştırmada geliştirilen kavramsal kategoriler ve her bir kategorinin sahip olduğu özellikler, katılımcıların ürettiği örnek metafor imgeleriyle de desteklenerek tanıtılmıştır. Son olarak kavramsal kategoriler, katılımcı türü (ana dili Türkçe olan öğrenciler ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrenciler) bakımından karşılaştırılmıştır.

4.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada elde edilen genel bulgulara göre, ana dili Türkçe olan ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencileri “masal” kavramına ilişkin toplam 200 adet metafor üretmiştir. Bu metaforlardan gerekçelendirilmemiş ya da metafor ve gerekçesinin birbirini tutmadığı 30 hatalı metafor formu elenmiştir. Geri kalan 170 geçerli metafordan 100’ü ana dili Türkçe olan, 70’i ise ana dili Türkçe olmayan öğrenciler tarafından üretilmiştir. Ana dili Türkçe olan ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise öğrencileri ise “masal” kavramına ilişkin toplam 230 adet metafor üretmiştir. Bu metaforlardan gerekçelendirilmemiş ya da metafor ve gerekçesinin birbirini tutmadığı 13 hatalı metafor formu elenmiştir. Geri kalan 217 geçerli metafordan 135’i ana dili Türkçe olan, 82’si ise ana dili Türkçe olmayan öğrenciler tarafından üretilmiştir.

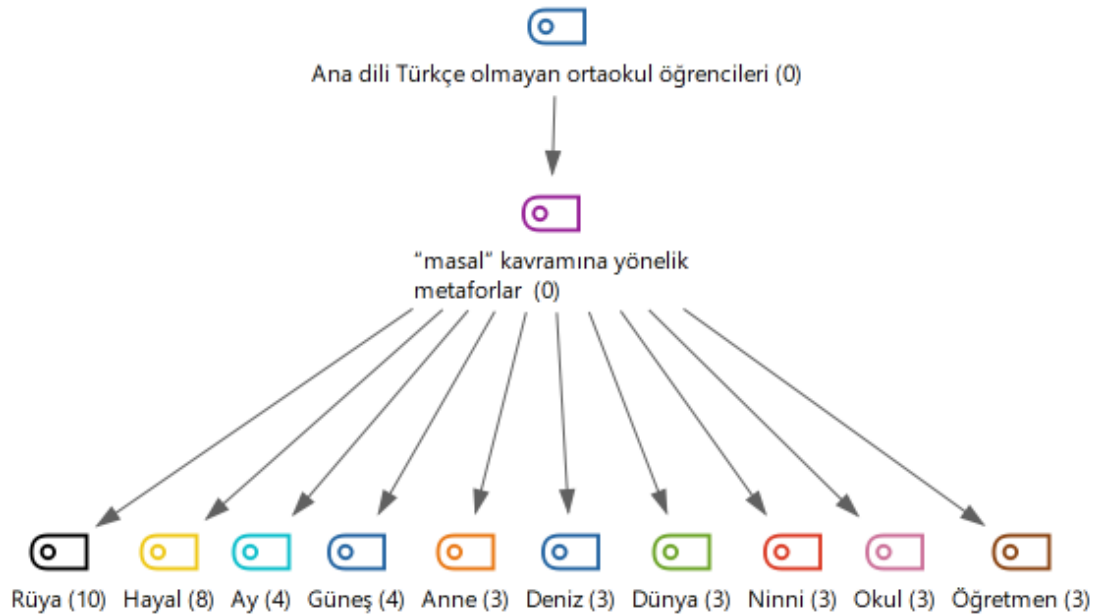
Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar hayal (f=20), rüya (f=12), ninni (f=6), dünya (f=4), gökyüzü (f=4), hayat (f=4), su (f=3), dost (f=3), arkadaş (f=3), güneş (f=3), şeklinde olmuştur. Diğer metaforlar ise öğretmen (f=2), kapı (f=2), anne (f=2), çiçek (f=2), gökkuşağı (f=2), uçak (f=2), yıldız (f=2), huzurlu bir yer (f=1), mandalina (f=1), pamuk şeker (f=1), sürpriz (f=1), kaban (f=1), gül (f=1), insan (f=1), buz ve ateş (f=1), mutluluk (f=1), çocuk bakıcısı (f=1), anne sütü (f=1), bulutların üstünde zıplamak (f=1), orman (f=1), dünya dışı bir varlık (f=1), kelebek (f=1), deniz (f=1), nehir (f=1), film (f=1), mucize (f=1), ay yıldız (f=1), akarsu (f=1), kuş (f=1), ışık (f=1) ve meyve (f=1) şeklinde tespit edilmiştir. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin metafor imgeleri ve frekans yüzdeleri Tablo 4.1’de, metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli Şekil 4.2’de verilmektedir.

Ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar rüya (f=10), hayal (f=8), güneş (f=4), ay (f=4) şeklinde, diğer metaforlar ise anne (f=2), ninni (f=2), okul (f=3), dünya (f=3), öğretmen (f=3), deniz (f=3), ışık (f=2), yol (f=2), ağaç (f=2), cennet (f=2), hayat (f=2), lavanta bahçesi (f=1), kiraz (f=1), tavşan

(f=1), bulut (f=1), çiçek (f=1), gül (f=1), yıldız (f=1), yalan (f=1), orman (f=1), uzay (f=1), balon (f=1), bahçe (f=1), doktor (f=1), mavi (f=1), kardeş (f=1), kır (f=1) şeklinde tespit edilmiştir. Ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin geliştirdikleri metafor imgeleri ve frekans yüzdeleri Tablo 4.2’de, metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 4.1’de verilmektedir.

Tablo 4.1. Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri

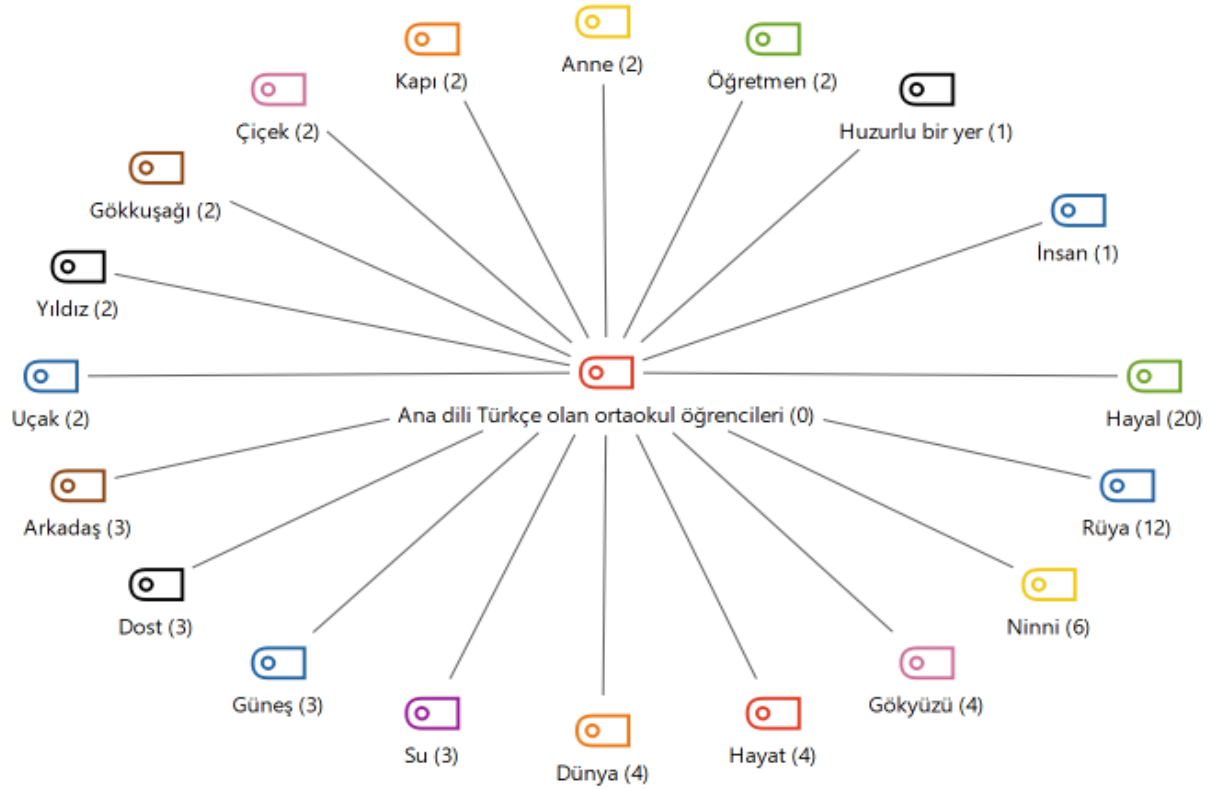
Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Rüya	10	14,28	10	Uzay	1	1,42
2	Hayal	8	11,42	11	Çiçek	1	1,42
3	Güneş	4	5,71	12	Kiraz	1	1,42
4	Ay	4	5,71	13	Gül	1	1,42
5	Dünya	3	4,28	14	Yıldız	1	1,42
6	Anne	3	4,28	15	Yalan	1	1,42
7	Ninni	3	4,28	16	Balon	1	1,42
8	Okul	3	4,28	17	Lavanta bahçesi	1	1,42
9	Öğretmen	3	4,28	18	Tavşan	1	1,42
10	Deniz	3	4,28	19	Bahçe	1	1,42
11	Işık	2	2,85	20	Bulut	1	1,42
12	Yol	2	2,85	21	Doktor	1	1,42
13	Ağaç	2	2,85	22	Mavi	1	1,42
14	Cennet	2	2,85	23	Kardeş	1	1,42
15	Hayat	2	2,85	24	Kır	1	1,42
16	Orman	1	1,42				
Toplam						70	

Şekil 4.1. Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli

Tablo 4.2. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Hayal	20	20	22	Çocuk bakıcısı	1	1,21
2	Rüya	12	12	23	Kelebek	1	1,21
3	Ninni	6	6	24	Deniz	1	1,21
4	Dünya	4	4	25	Anne sütü	1	1,21
5	Hayat	4	4	26	Nehir	1	1,21
6	Gökyüzü	4	4	27	Dünya dışı bir varlık	1	1,21
7	Su	3	3	28	Mandalina	1	1,21
8	Arkadaş	3	3	29	Mucize	1	1,21
9	Dost	3	3	30	Ay yıldız	1	1,21
10	Güneş	3	3	31	Akarsu	1	1,21
11	Öğretmen	2	2	32	Kuş	1	1,21
12	Anne	2	2	33	Işık	1	1,21
13	Kapı	2	2	34	Meyve	1	1,21
14	Çiçek	2	2	35	Mutluluk	1	1,21
15	Gökkuşığı	2	2	36	Buz ve ateş	1	1,21
16	Yıldız	2	2	37	Sürpriz	1	1,21
17	Uçak	2	2	38	Kaban	1	1,21
18	Film	1	1	39	Gül	1	1,21
19	Bulutların üstünde zıplamak	1	1	40	Huzurlu bir yer	1	1,21
20	Pamuk şeker	1	1	41	İnsan	1	1,21
21	Orman	1	1				
Toplam						100	

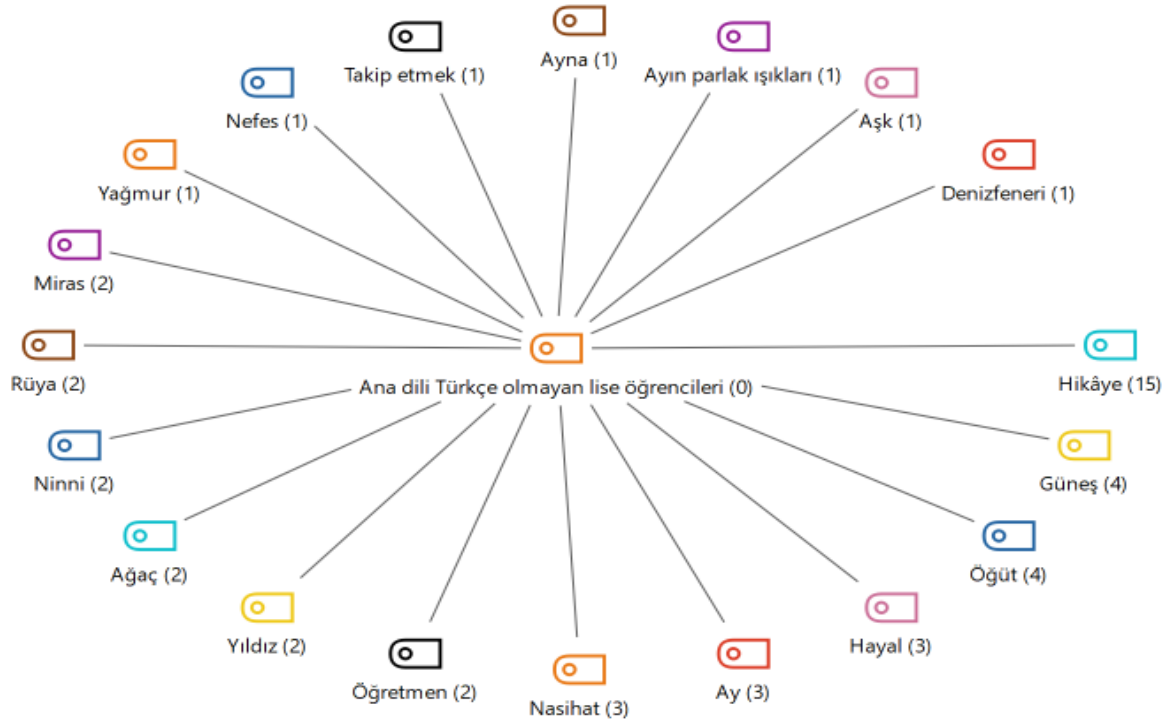
Şekil 4.2. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli

Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin masal kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar hikâye (f=15), öğüt (f=4), güneş (f=4), nasihat (f=3), hayal (f=3), ay (f=3), miras (f=2), rüya (f=2), öğretmen (f=2), ninni (f=2), ağaç (f=2), yıldız (f=2), bir ihtiyarın sözü (f=1), hayat dersi veren söz (f=1), özenmek (f=1), takip etmek (f=1), atasözü (f=1), kanat (f=1), dostlarla sohbet etmek (f=1), doktor (f=1), yol (f=1), aile (f=1), otobiyografi (f=1), çocukluk (f=1), kültür (f=1), nine (f=1), nefes (f=1), örf (f=1), huzur (f=1), tecrübe (f=1), özgürlük (f=1), umut (f=1), ibret (f=1), film (f=1), şiir (f=1), güneş ve ay (f=1), tatlı (f=1), okul (f=1), çikolata (f=1), uyku (f=1), eski arkadaş (f=1), bulut (f=1), anne-baba (f=1), Kutup Yıldızı (f=1), Deniz feneri (f=1), aşk (f=1), ayna (f=1), ayın parlak ışıkları (f=1), yağmur (f=1) şeklinde tespit edilmiştir. Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin metafor imgeleri ve frekans yüzdeleri Tablo 4.3'te, metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli Şekil 4.3'te verilmiştir.

Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin masal kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar hayal (f=17), rüya (f=14), çizgi film (f=6), hayat (f=4), çocukluk (f=3), şeker (f=3), dost (f=3), su (f=3), ,hayal dünyası (f=2), ayna (f=2), nasihat (f=2), ninni (f=2), hayal gücü (f=2), makale (f=2), kapı (f=2), çocuk (f=1), çınar (f=1), para (f=1), bitmeyen bir yol (f=1), hayatta aldığımız kararlar (f=1), bilgisayar oyunları (f=1), ekin (f=1), saçma bir oyun (f=1), yeni bir dünya (f=1), ömür (f=1), ayın aydınlık tarafı (f=1), kalbe gıda (f=1), evlât (f=1),çiçek (f=1), imkânsızlık (f=1), lokum (f=1), projektör (f=1), hayal âlemi (f=1), vitamin (f=1), başka bir dünyada yaşam arayışı (f=1), aktivite (f=1), şiir (f=1), gerçek sayılar (f=1), olayları çift taraflı incelemek (f=1), öğretici metin (f=1), ayrı bir gezegen (f=1), olağanüstü hikâye (f=1), uğraş (f=1), çocukluk hayali (f=1), okyanus (f=1), kremalı pasta (f=1), film (f=1), geçit (f=1), güneş (f=1), kitap (f=1), fabrika (f=1), hayat pozitif bakmak (f=1), yolculuk etmek (f=1), oyuncak (f=1), yakın arkadaş (f=1), uyku kaynağı (f=1), yalan (f=1), katil (f=1), yıldız (f=1), hikâye (f=1), saçma bir film (f=1), uydurma bir film (f=1), boş bir kutu (f=1), çay (f=1), ütopyik bir dünya (f=1), farklı bir evren (f=1), okul (f=1), sobada pişen kestane (f=1), ballı ekmek (f=1), izlenimcilik akımı (f=1), hayal kurmak (f=1), siyasetçiler (f=1), pamuk şeker (f=1), yemek (f=1), denize açılmak (f=1), bulanık bir ayna (f=1), kültür portalı (f=1), acil çıkış kapısı (f=1), resim defteri (f=1), futbol (f=1), zaman (f=1), renk (f=1), umut (f=1), çocukların gözünden hayat (f=1) şeklinde tespit edilmiştir. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin metafor imgeleri ve frekans yüzdeleri Tablo 4.4'te, metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli Şekil 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ve frekans yüzdeleri

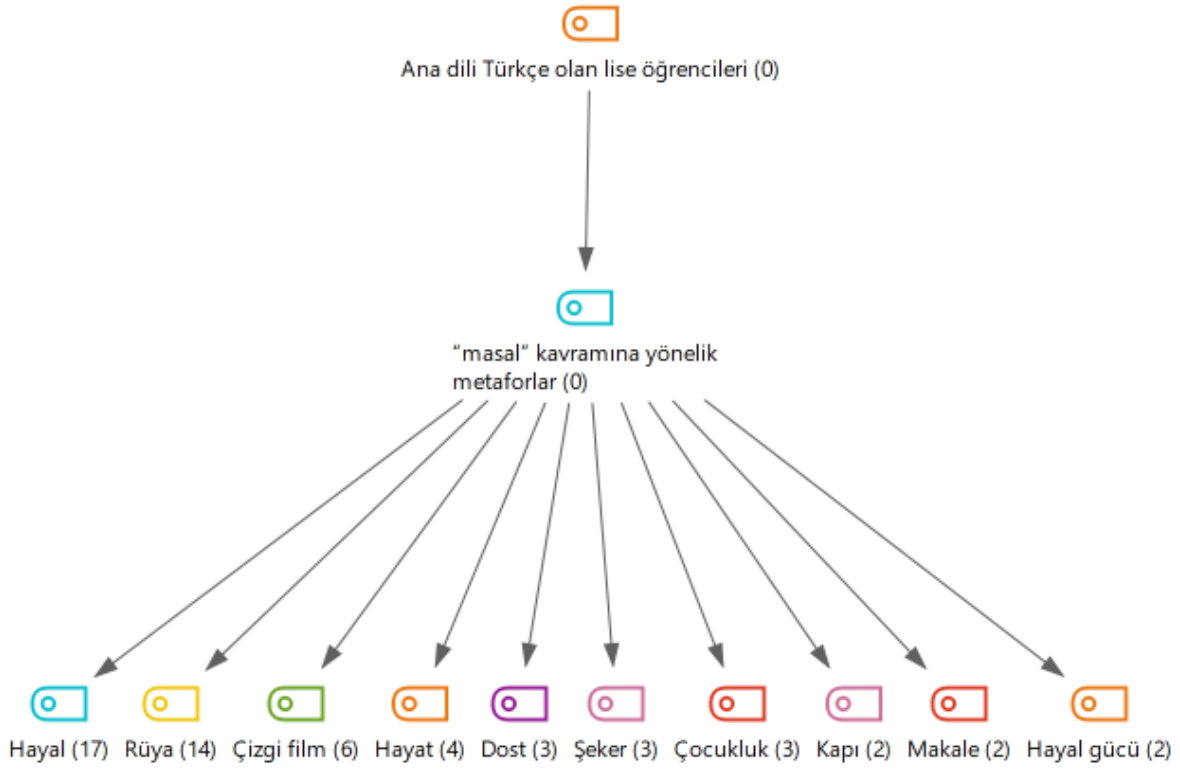
Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Hikâye	15	18,29	26	Çocukluk	1	1,21
2	Öğüt	4	4,87	27	Kültür	1	1,21
3	Güneş	4	4,87	28	Nine	1	1,21
4	Nasihat	3	3,65	29	Örf	1	1,21
5	Ay	3	3,65	30	Nefes	1	1,21
6	Hayal	3	3,65	31	Huzur	1	1,21
7	Miras	2	2,43	32	Tecrübe	1	1,21
8	Rüya	2	2,43	33	Özgürlük	1	1,21
9	Öğretmen	2	2,43	34	Umut	1	1,21
10	Ninni	2	2,43	35	İbret	1	1,21
11	Ağaç	2	2,43	36	Film	1	1,21
12	Yıldız	2	2,43	37	Şiir	1	1,21
13	Atasözü	1	1,21	38	Güneş ve ay	1	1,21
14	Kanat	1	1,21	39	Tatlı	1	1,21
15	Dostlarla sohbet etmek	1	1,21	40	Okul	1	1,21
16	Doktor	1	1,21	41	Çikolata	1	1,21
17	Yol	1	1,21	42	Uyku	1	1,21
18	Aile	1	1,21	43	Eski arkadaş	1	1,21
19	Otobiyografi	1	1,21	44	Yağmur	1	1,21
20	Bulut	1	1,21	45	Deniz feneri	1	1,21
21	Anne-baba	1	1,21	46	Aşk	1	1,21
22	Bir ihtiyarın sözü	1	1,21	47	Ayın parlak ışıkları	1	1,21
23	Özenmek	1	1,21	48	Ayna	1	1,21
24	Kutup Yıldızı	1	1,21	49	Takip etmek	1	1,21
25	Hayat dersi veren söz	1	1,21	50	Nefes	1	1,21
					Toplam	82	

Şekil 4.3. Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlara ilişkin kod alt kod bölümler modeli

Tablo 4.4. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik metaforlar ve frekans yüzdeleri

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Hayal	17	12,59	37	Şiir	1	0,74
2	Rüya	14	10,37	38	Gerçek sayılar	1	0,74
3	Çizgi film	6	4,44	39	Olayları çift taraflı incelemek	1	0,74
4	Hayat	4	2,96	40	Öğretici metin	1	0,74
5	Çocukluk	3	2,22	41	Ayrı bir gezegen	1	0,74
6	Şeker	3	2,22	42	Olağanüstü hikâye	1	0,74
7	Dost	3	2,22	43	Uğraş	1	0,74
8	Su	2	1,48	44	Çocukluk hayali	1	0,74
9	Hayal dünyası	2	1,48	45	Okyanus	1	0,74
10	Ayna	2	1,48	46	Kremalı pasta	1	0,74
11	Nasihat	2	1,48	47	Film	1	0,74
12	Ninni	2	1,48	48	Geçit	1	0,74
13	Hayal gücü	2	1,48	49	Güneş	1	0,74
14	Makale	2	1,48	50	Kitap	1	0,74
15	Kapı	2	1,48	51	Fabrika	1	0,74
16	Çocuk	1	0,74	52	Hayata pozitif bakmak	1	0,74
17	Çınar	1	0,74	53	Yolculuk etmek	1	0,74
18	Para	1	0,74	54	Oyuncak	1	0,74
19	Bitmeyen bir yol	1	0,74	55	Yakın arkadaş	1	0,74
20	Kararlarımız	1	0,74	56	Uyku kaynağı	1	0,74
21	Bilgisayar oyunları	1	0,74	57	Yalan	1	0,74
22	Ekin	1	0,74	58	Katil	1	0,74
23	Saçma bir oyun	1	0,74	59	Yıldız	1	0,74
24	Yeni bir dünya	1	0,74	60	Hikâye	1	0,74
25	Ömür	1	0,74	61	Saçma bir film	1	0,74
26	Ayın aydınlık tarafı	1	0,74	62	Uydurma bir film	1	0,74
27	Kalbe gıda	1	0,74	63	Boş bir kutu	1	0,74
28	Evlât	1	0,74	64	Çay	1	0,74
29	Çiçek	1	0,74	65	Ütopik bir dünya	1	0,74
30	İmkânsızlık	1	0,74	66	Farklı bir evren	1	0,74
31	Lokum	1	0,74	67	Okul	1	0,74
32	Projektör	1	0,74	68	Sobada pişen kestane	1	0,74
33	Hayal âlemi	1	0,74	69	Ballı ekmek	1	0,74
34	Vitamin	1	0,74	70	İzlenimcilik akımı	1	0,74
35	Başka bir dünyada yaşam arayışı	1	0,74	71	Hayal kurmak	1	0,74
36	Aktivite	1	0,74	72	Siyasetçiler	1	0,74
73	Pamuk şeker	1	0,74	79	Futbol	1	0,74
74	Yemek	1	0,74	80	Zaman	1	0,74
75	Denize açılmak	1	0,74	81	Renk	1	0,74
76	Bulanık bir ayna	1	0,74	82	Umut	1	0,74
77	Kültür portalı	1	0,74	83	Çocukların gözünden hayat	1	0,74
78	Acil çıkış kapısı	1	0,74	84	Resim defteri	1	0,74
Toplam						135	

Şekil 4.4. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik metaforlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli

4.2. İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde, üretilen metaforların gerekçelerine göre tasnifi yapılarak kategoriler oluşturulmuştur. Aynı metafora farklı anlamda gerekçeler sunan öğrencilerin metaforları farklı kavram kategorilerinde belirtilmiştir. Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri tarafından üretilen metaforlara göre 16, ana dili Türkçe olmayan lise öğrencileri tarafından üretilen metaforlara göre 14 kavramsal kategori oluşturulurken ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri tarafından üretilen metaforlara göre 15, ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencileri tarafından üretilen metaforlara göre 13 kavramsal kategori oluşturulmuştur.

Tüm öğrencilerin geliştirdikleri metaforlara göre oluşturulan kavramsal kategoriler “bireysel ve kültürel kimlik kazandırması, yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi, tezat durumları içermesi, yaşamın kaynağı olması, eğlenceli bir eğitim kaynağı olması, estetik zevk kazandırması, dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması, kişilik gelişimine ortam hazırlaması, evrensel değerleri içermesi, huzur verici olması, duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması, eğitici ve öğretici olması, aydınlatıcı olması, ders verici olması, gerçek hayatla örtüşmemesi, bilinçaltını yansıtması” şeklinde belirlenmiştir.

Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların frekansları ve hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları, öğrencilerin gerekçelerinden alıntılarla Tablo

4.5'te, ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların frekansları ve hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları, öğrencilerin gerekçelerinden alıntılarla Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların frekansları ve hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları, öğrencilerin gerekçelerinden alıntılarla Tablo 4.7'de, ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise öğrencilerinin geliştirdikleri metaforların frekansları ve hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları, öğrencilerin gerekçelerinden alıntılarla Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri)

Kategoriler (Alıntılar)	Kodlar (Frekanslar)
Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması: "Masal kapı gibidir çünkü kendi kültürümüze açılır ve kültürümüzü tanıyıp benimsememize yardımcı olur." (21T)	Kapı (f=2) Rüya (f=6)
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi: "Masal mucize gibidir çünkü tüm olağanüstülükleri barındırır" (9T). "Masal deniz gibidir çünkü içine daldığımızda bambaşka dünyalara götürür." (32T) "Masal uçak gibidir çünkü sizi gerçek dünyadan alır hayali diyarlara götürür." (24T)	Mucize (f=1) Uçak (f=2) Kuş (f=1) Bulutların Üstünde Zıplamak (f=1) Deniz (f=1) Dünya Dışı Bir Varlık (f=1) Rüya (f=2) Hayal (f=20)
Tezat durumları içermesi: "Masal gökyüzü gibidir çünkü seyrettiğinizde birbirinden farklı gök cisimlerini gördüğümüz bir gökyüzü gibi sizi iyilerin kötülerin, devlerin, cücelerin olduğu tüm farklılıkları içinde barındıran bir dünya seyrettirir." (15T) "Masal buz ve ateş gibidir çünkü hayal-gerçek, iyi-kötü gibi birbirine zıt unsurları barındırır." (2T) "Masal insan gibidir çünkü içinde iyi-kötü her şeyi barındırır." (24T) "Masal orman gibidir çünkü ormanın içindeki gür ağaçlardan otlara, sincaplardan böceklerle farklı yaşam biçimleri, gece ve gündüz bambaşka manzaralar varsa masal da öyküsüyle, kahramanlarıyla pek çok farklılığı bir arada sunar." (28T)	Buz ve Ateş (f=1) İnsan (f=1) Orman (f=1) Dünya (f=3) Gökyüzü (f=3) Hayat (f=3)
Yaşamın kaynağı olması: "Masal anne sütü gibidir çünkü hayati önem taşıyor. Bir bebeğin besin ihtiyacı, anne sütü olmazsa farklı yollardan da giderilebilir ama hiçbir zaman anne sütünün yerini tutmaz ve anne sütünün içerdiği o saf ve katkısız gıdayı karşılamaz. Masal da bir çocuk için temel okuma ihtiyacıdır ve eksikliği her zaman hissedilir." (47T)	Su (f=2) Anne Sütü (f=1)
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması: "Masal sürpriz gibidir çünkü okurken hiç görmediğiniz hayal ülkelerinde gezdirir, hayali varlıklarla tanıştırır, sonu beklenmedik bir anda güzelliklere açılır ve bütün bunlar çok eğlencelidir." (7T) "Masal mandalina gibidir çünkü mandalina nasıl hem vitaminlidir hem de tek tek yemesi çok keyiflidir, masal da hem keyiflidir hem de birçok değeri kazanmamızı sağlar." (11T)	Film (f=1) Dünya (f=1) Sürpriz (f=1) Mandalina (f=1) Çiçek (f=2)

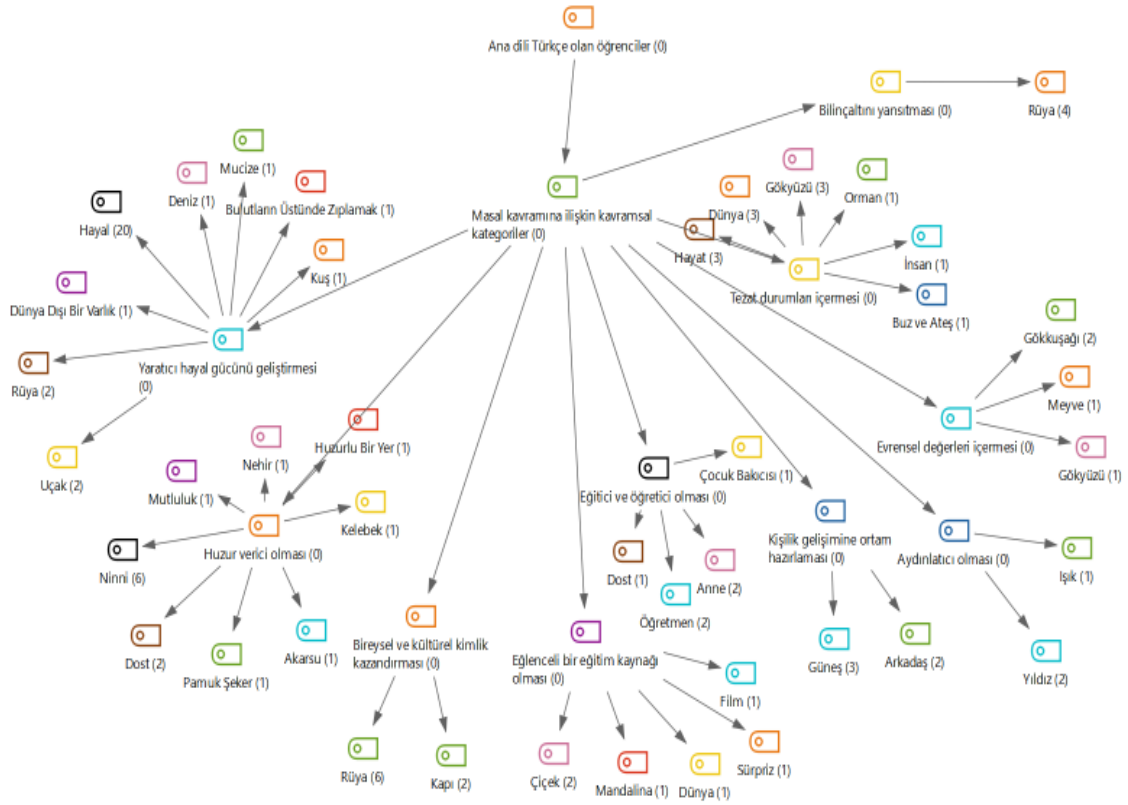
Tablo 4.5. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri)

Estetik zevk kazandırması: “Masal gül gibidir çünkü gül nasıl ki yaratıcının işlediği bir sanat harikasıysa masal da yazar tarafından kurgusuyla, düşselliğiyleilmek ilmek işlenen edebî üründür.” (4T)	Gül (f=1)
Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması: “Masal su gibidir çünkü masalın dili akıcıdır ve hem yazılı hem sözlü anlatım biçimimizi şekillendirir.” (13T)	Su (f=1)
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması: “Masal güneş gibidir çünkü güneş nasıl bitkileri, meyveleri onlara sıcaklık vererek büyütüyor ve olgunlaştırıyorsa masal da verdiği derslerle bizleri öyle büyütür ve olgunlaşır bir kimlik kazanmamıza yardımcı olur.” (5T)	Güneş (f=3) Arkadaş (f=2)
Evensel değerleri içermesi: “Masal, gökyüzü gibidir çünkü gökyüzü her vakit ayrı bir renge bürünür, her masal ayrı bir değeri düşsel varlıklar aracılığıyla işler.” (36T) “Masal gökkuşağı gibidir çünkü gökkuşağının her bir rengi gibi her masalda ayrı bir konu, ayrı bir eğitici konu işlenir.” (54T)	Meyve (f=1) Gökkuşağı (f=2) Gökyüzü (f=1)
Huzur verici olması: “Masal pamuk şeker gibidir çünkü okuyanın kalbini ve dünyasını yumuşatarak dinginlik verir.” (74T) “Masal ninni gibidir çünkü okuyanın ruhunu sakin kılar.” (45T)	Akarsu (f=1) Pamuk Şeker (f=1) Kelebek (f=1) Huzurlu Bir Yer (f=1) Nehir (f=1) Mutluluk (f=1) Dost (f=2) Ninni (f=6)
Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılması: “Masal, ay yıldız gibidir çünkü gece gökyüzüne baktığımızda birbirine eşlik eden ay yıldız gibi yalnızlık hissinizi alır.” (39T) “Masal kaban gibidir çünkü kabanın soğukta bizi ısıtması gibi masal da ruhumuzu ısıtır.” (84T)	Ay yıldız (f=1) Arkadaş (f=1) Kaban (f=1)
Eğitici ve öğretici olması: “Masal öğretmen gibidir çünkü maddi ve manevi ilimleri öğretir.” (57T)	Dost (f=) Öğretmen (f=2) Çocuk Bakıcısı (f=1) Anne (f=2)
Aydınlatıcı olması: “Masal yıldız gibidir çünkü gece gökyüzünü aydınlatan yıldızlar nasıl yol bulmamızı sağlıyorsa masal da bizim iç dünyamızı verdiği mesajlarla aydınlatır ve hayatta bir yol bulabilmemiz için bize yardımcı olur.” (61T)	Yıldız (f=2) Işık (f=1)
Ders verici olması: “Masal hayat gibidir çünkü birçok ders çıkarmamızı sağlayacak mesajlar verir. ‘Çirkin Ördek Yavrusu’ masalı ile farklılıklara saygı duymayı öğreniriz, ‘Keloğlan’ masalı ile iyi niyetli olmanın kazandırdıklarını öğreniriz, ‘Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler’ masalı ile kalp güzelliğinin gerçek güzellik olduğu mesajını alırız.” (73T)	Hayat (f=1)
Bilinçaltını yansıtmaması: “Masal rüya gibidir çünkü kendimizi tanımamıza olanak sağlar. Rüya bilinçaltımızla ilgili semboller barındırır. Masalda da kendi iç dünyamızla ilgili semboller bulabileceğimiz unsurlar barındırır. Böylece kendimizden bir parça bulup iç dünyamızı çözümlememize yardımcı olur.” (12T)	Rüya (f=4)

Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler

Şekil 4.5. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği

Şekil 4.6. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli

Tablo 4.6. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencileri)

Kategoriler (Alıntılar)	Kodlar (Frekanslar)
Bireysel ve kültürel kimlik kazanımını sağlaması: “Masal rüya gibidir çünkü rüyalarımız nasıl yaşantılarımızdan izler taşıyorsa masal da bizi biz yapan her şeyden, kendi kültürümüzden izler taşır.” (4Y) “Masal yol gibidir çünkü yol, insanı değiştirir. İnsan, çıktığı yolun sonuna vardığında yola çıktığı zamanki duyguları ve düşünceleri ile aynı kalmaz. Masal da bireyi değiştirir, dönüştürür.” (5Y)	Yol (f=1) Rüya (f=6)
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi: “Masal rüya gibidir çünkü gerçek hayatta karşımıza çıkmayacak olağanüstülükler barındırır ve okurken tıpkı rüya görürken yaşadığımız gibi düşsel varlıklarla tanışır, mucizevi manzaralar seyrederek. Bittikten sonra uyanır gerçek hayatta olduğumuzu fark ederiz.” (3Y)	Balon (f=1) Hayal (f=8) Rüya (f=3) Deniz (f=3) Uzay (f=1)
Tezat durumları içermesi: “Masal dünya gibidir çünkü dünyada hem volkanik dağlar hem şelaleler vardır. Masalda da iyiler-kötüler, güzeller-çirkinler, prensesler-cadılar vardır; cimrilik-cömertlik, zenginlik-yoksulluk gibi konular işlenir.” (14Y)	Bulut (f=1) Dünya (f=3)
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması: “Masal bulut gibidir çünkü bulutların ne zaman neye dönüşeceğinizi bilemezsiniz. Bazen kararır, bazen yağmur yağdırır, bazen bembeyaz olur güneşe eşlik eder. Masal boyunca iyilerin başına gelenler, olağanüstü varlıkların olması, kötülerin cezalandırılması da bulutlar gibi heyecan vericidir.” (22Y) “Masal kiraz gibidir çünkü bizi beslerken lezzet veren kiraz gibi masal da keyif verirken içine gizlediği mesajlarla bizi eğitir.” (25Y)	Tavşan (f=1) Kiraz (f=1) Bulut (f=1)
Estetik zevk kazandırması: “Masal gül gibidir çünkü gül, insana sanatı hatırlatır. Masal da diğer edebi türlerden daha yaratıcılık gerektirir.” (8Y) “Masal kır gibidir çünkü kır, içinde renk renk, çeşit çeşit güzel çiçekleri içinde yaşatır. Masal da renk renk, çeşit çeşit duyguları, düşünceleri içinde barındırır. Kır çiçekleri nasıl insanın gözüne ve gönlüne hitap ederse masal da böyledir.” (54Y)	Gül (f=1) Kır (f=1)
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması: “Masal güneş gibidir çünkü güneşin ısıtarak meyveleri olgunlaştırması gibi masal da okuyanı verdiği mesajlarla olgunlaştırır.” (13Y) “Masal orman gibidir çünkü bir orman içinde yırtıcı hayvanlardan ağaçlara, zehirli bitkilerden güzel sesli kuşlara kadar her şeyi barındırır. Masal da karakterleri ve mesajlarıyla insanın duygu ve düşünce dünyasını geliştirir.” (62Y)	Orman (f=1) Güneş (f=2)
Eğitici ve öğretici olması: “Masal, anne gibidir çünkü hem bir yandan bir annenin öğreticiliğini bulursunuz hem de anne şefkati gibi samimiyet bulursunuz. Yani hem bilgi yönünden hem manevi yönden eğitilirsiniz.” (9Y)	Okul (f=3) Anne (f=3)
Huzur verici olması: “Masal, lavanta bahçesi gibidir çünkü içine girdiğinizde çok güzel duygular hissettiren lavanta bahçesi gibi okumaya başladığınızda güzel duygular içinde gezersiniz ve bu çok huzur vericidir.” (12Y)	Kardeş (f=1) Lavanta Bahçesi (f=1) Güneş (f=2) Mavi (f=1) Ninni (f=3)
Aydınlatıcı olması: “Masal yıldız gibidir çünkü karanlıkları aydınlatır. İyilerin kazanıp kötülerin kaybetmesi ile ümitlerimizi, verdiği derslerle aklımızı ve kalbimizi aydınlatır.” (3Y)	Yıldız (f=1) Işık (f=2)

Tablo 4.6. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan ortaokul öğrencileri)

<p>Evrensel değerleri içermesi: <i>“Masal cennet gibidir çünkü bütün sonsuz güzellikleri içinde barındırır.” (20Y)</i> <i>“Masal ay gibidir çünkü insanlığın tüm değerlerini yansıtır.” (28Y)</i></p>	<p>Ay (f=4) Çiçek (f=1) Cennet (f=2) Bahçe (f=1)</p>
<p>Gerçek hayatla örtüşmemesi: <i>“Masal rüya gibidir çünkü saçmadır ve gerçeklikten yoksundur.” (18Y)</i></p>	<p>Yalan (f=1) Rüya (f=1)</p>
<p>Ders verici ve faydalı olması: <i>“Masal hayat gibidir çünkü gerçekleri gösterir. Hayatta da gerçek değilmiş gibi gelen korkunç olaylar, savaşlar, yıkımlar vardır ve çok şey öğretir. Masalda da korkunç yaratıklar, kötü cadılar vardır ve onların sonlarından çok şey öğreniriz.” (14Y)</i> <i>“Masal yol gibidir çünkü yol da masal gibi insanı terbiye eder.”</i></p>	<p>Öğretmen (f=3) Hayat (f=2) Yol (f=1)</p>
<p>Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılması: <i>“Masal ağaç gibidir çünkü masalların insanları hem duygusal hem düşünsel yönden beslemesi, ağaçların canlıların hem görsel olarak hem de yaşamsal ihtiyaçlarını karşılmasına benzer.” (49Y)</i></p>	<p>Ağaç (f=2)</p>

Şekil 4.7. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği

Tablo 4.7. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri)

Tezat durumları içermesi:

“Masal gerçek sayılar gibidir çünkü gerçek sayılar; rasyonel, irrasyonel, tam sayı, doğal sayı gibi sayıları içerir. İrrasyonel sayılar kümesi, masallardaki olağanüstülükleri; tam ve doğal sayılar ise pozitif ve negatiflikleriyle gerçek hayatı temsil eder.” (80TL)

“Masal çocukluk gibidir çünkü çocukluk gerçek hayatın içinde saf, renkli, mutluluk dolu bir hayal dünyasını yaşatmaktadır. Masallar da hayatın acı ve gerçek yüzü olan kötülük çirkinlik, acımasızlık ve hainlikleri iyilik, güzellik, merhamet, sadakat gibi duyguların galibiyetiyle bitirir.” (65TL)

“Masal ayın aydınlık tarafı gibidir çünkü ayın bir aydınlık bir de karanlık yüzü vardır. Masallardaki tezat unsurlar gibi. Masallardaki kötüler ayın gölge yüzüdür. İyiler ve iyilerin lehine biten mutlu sonlar ise ayın aydınlık tarafıdır.” (20TL)

Gerçek sayılar (f=1)
Olayları çift taraflı incelemek (f=1)
Çocukluk (f=2)
Bulanık bir ayna (f=1)
Ayın aydınlık tarafı (f=1)
Hayat (f=2)

Yaşamın kaynağı olması:

“Masal hayal gibidir çünkü insan, hayalleri ölçüsünde ne kadar ileri gideceğini belirler. Durak noktası, varış noktası buna göre şekillenir. Masallar da umut ettiğimiz noktaya ulaşmanın hayalidir. Masallarda engeller olmasına rağmen sonunda hep mutluluk vardır.” (34TL)

“Masal hayat pozitif bakmak gibidir çünkü masallarda iyi karakterler ne kadar kötülüklerle karşılaşır karşılaşırlar hayatı sevgi dolu karşılayan bir yapıya sahipler ve bu onların hayatta sağlıklı bir psikoloji ile var olmalarını ve masalın sonunun mutlu bitmesini sağlıyor. Bizler de bu motivasyonu masal okuyarak diri tutabiliriz.” (23TL)

“Masal ekin gibidir çünkü ekin nasıl ekilir, uygun bir şekilde yetiştirilirse ona göre gıda verir. Masal da çocukların dil ve karakter gelişiminde karşılaştıkları ilk edebi türdür.” (98TL)

Hayal (f=1)
Hayata pozitif bakmak (f=1)
Evlât (f=1)
Ekin (f=1)

Estetik zevk kazandırması:

“Masal kitap gibidir çünkü kitap insanda edebi bir zevk uyandırır. Masallar da tekerlemeleri karakterleri, sihirli dünyasıyla insanın sanatsal yönünü geliştirmektedir.” (72TL)

“Masal çiçek gibidir çünkü çiçekler dünyada bulunan diğer bütün varlıklar içinde en sanatsal olanıdır. Masallar da edebi türler içinde karakterleri, üslubu, olağanüstü yerleri ile tıpkı çiçekler gibi rengârenk dünyasıyla insanın güzellik algısını geliştirir.” (17TL)

Kitap (f=1)
Çiçek (f=1)

Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması:

“Masal ballı ekmek gibidir çünkü ballı ekmeğin vücudumuzu beslemesi gibi masallar da kelimelerimizi, cümlelerimizi besler.” (27TL)

“Masal su gibidir çünkü masal dilinin ahenkli ve akıcı yapısı berrak bir suyu çağrıştırır.” (36TL)

Vitamin (f=1)
Ballı ekmek (f=1)
Su (f=2)

Kişilik gelişimine ortam hazırlaması: “Masal zaman gibidir çünkü zaman, insanı hem fiziksel hem de ruhsal anlamda değiştirir, geliştirir, büyütür, olgunlaştırır. Masalların da kişinin karakterini oluşturmada ve olgunlaştırmasında benzer bir etkisi vardır.” (41TL)

“Masal yakın arkadaş gibidir çünkü yakın arkadaşlığın benlik gelişiminde çok büyük etkisi vardır. Masal karakterleri de çocuklara rol model olarak benlik gelişimlerini destekler.” (4TL)

Zaman(f=1)
Yakın arkadaş (f=1)
Fabrika (f=1)

Eğitici ve öğretici olması:

“Masal denize açılmak gibidir çünkü denize açılmak, bilineni arkada bırakıp bilinmeyene yapılan öğretici bir yolculuktur. Masal okumak da bilinmeyene yapılan hayali ve öğretici bir yolculuktur.” (79TL)

“Masal ömür gibidir çünkü masallarda bir insanın ömrü boyunca yaşayabileceği iyi-kötü pek çok konu ele alınır. Deneyimlerimiz bizi nasıl eğitir öğretirse masallar da öyle eğitir.” (100TL)

Denize açılmak (f=1)
Okul (f=1)
Ömür (f=1)

Tablo 4.7. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri)

Evensel değerleri içermesi:

“Masal, renk gibidir çünkü renklerin evrensel anlamı vardır. Mesela beyaz renk saflığı, sarı neşe ve enerjiyi, mavi iç huzuru simgeler ve renklerin bu dili tüm dünya insanlarınca aynı algılanır. Masallarda verilmek istenen mesajlar da (dürüstlük, masumiyet, cömertlik...) tüm dünya insanlarına hitap eder.” (54TL)

“Masal yıldız gibidir çünkü gökteki yıldızlar dünyanın neresinde olursanız olun her yerden görülür. Masallar da verdiği mesajlar, içerdiği değerler bakımından farklı din, dil ve kültürden de olsalar tüm insanlığı kapsar.” (61TL)

“Masal okyanus gibidir çünkü okyanuslar o kadar muazzam büyüklükte ve derinliktedir ki pek çok canlının yaşam alanıdır. Masallar da kültürel farklılıklarına rağmen işlediği değerler bakımından evrenseldir.” (47TL)

Renk (f=1)
Yıldız (f=1)
Okyanus (f=1)
Çınar (f=1)

Huzur verici olması:

“Masal rüya gibidir çünkü başlarda güçsüz olan ve ezilen iyi karakter; güçlü, zalim karaktere galip gelir. Gerçek hayatta mazlum olan, galip olamayabiliyor. Bu bakımdan masallar, sonu iyi biten bir rüya görmüş gibi insana kendini iyi hissettirir.” (13TL)

“Masal uyku kaynağı gibidir çünkü insanı rahatlatır.” (107TL)

Ninni (f=2) **Pamuk şeker** (f=1)
Rüya (f=2) **Hayal kurmak** (f=1)
Kremalı pasta (f=1) **Yemek** (f=1)
Hayal (f=5) **Çay** (f=1)
Şeker (f=3) **Uyku kaynağı** (f=1)
Dost (f=3)

Aydınlatıcı olması:

“Masal güneş gibidir çünkü insanın gölgede kalan, dışarıya vuramadığı yönlerini aydınlatır.” (94TL)

“Masal yeni bir dünya gibidir çünkü masallar bizim için yepyeni düşsel bir dünyadır. Ufkumuzu açan bu düşsel bir dünya içinde sorunlara daha aydınlık çözümlerle tanışırız. Bambaşka bir bakış açısına sahip oluruz, aydınlanırız.” (110TL)

Güneş (f=1)
Yeni bir dünya (f=1)

Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması:

“Masal, umut gibidir çünkü hayatın zorluklarıyla karşı karşıya geldiğimizde mutlu sonla biten masallar, ümit etmemiz gerektiği ile ilgili bize ilham verir. Umudu olan insan psikolojik süreçleri daha rahat geçirir ve masallar bu konuda büyük küçük her yaşta insanın en büyük psikolojik destekçisidir.” (121TL)

“Masal şiir gibidir çünkü şiir, insanın dışı vuramadığı duygu, düşünce ve hayalleri çeşitli mecazlarla, imgelerle ifade etmesini sağlar. Masallar da olağanüstü olay, yer, karakter ve hayali öğeler aracılığıyla insanlar duygu, düşünce ve hayallerini ifade etme imkânı sunar.” (66TL)

“Masal lokum gibidir çünkü nasıl lokum yiyince psikolojik olarak kendimizi iyi hissederek masallarda iyilerin kötülere galip gelmesi ve masalların mutlu sonla bitmesi de öyle bir psikolojik rahatlama sağlamaktadır.” (83TL)

Şiir (f=1)
Umut (f=1)
Acil çıkış kapısı (f=1)
Lokum (f=1)
Kalbe gıda (f=1)

Gerçek hayatla örtüşmemesi:

“Masal rüya gibidir çünkü masallar aynı rüyalar gibi kısa bir süreliğine bizi gerçeklikten koparır ve hiçbir zaman hakikatte yaşanamayacak hayali bir dünyanın içinde kaybolmamıza sebep olur.” (7TL)

“Masal hayal gibidir çünkü hayallerimiz, yaşamayı arzu ettiğimiz şeylerle süslüdür ve bunlar hayatın gerçeğiyle örtüşmez çoğu zaman Masalların hep iyi sonla bitmesi de böyledir.” (124TL)

“Masal başka bir dünyada yaşam arayışı gibidir çünkü masallarda her zaman iyilerin kötülere galip geldiği bir dünya yaratılmaktadır. İçinde yaşadığımız gerçek dünya böyle olmadığı için insanların mutlu sonla biten hikâyeler yaşama arzusunu yansıtır.” (131TL)

Rüya (f=2)
Saçma bir film (f=1)
Uydurma bir film (f=1)
Hayal (f=3)
Siyasetçiler (f=1)
Başka bir dünyada yaşam arayışı (f=1)
Ütopik bir dünya (f=1)
Boş bir kutu (f=1)
Yalan (f=1)
Katil (f=1)
İmkânsızlık (f=1)
Saçma bir oyun (f=1)

Tablo 4.7. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri)

Ders verici olması:

“Masal çocukların gözünden hayat gibidir çünkü hayal gücü ile hayatın içinden dersler verir.” (18TL)

“Masal hikâye gibidir çünkü hikâyeler hayatın gerçeğidir ve masallar hayatın gerçek yüzüne dönük dersler verir.” (108TL)

“Masal makale gibidir çünkü hayatın gerçek yönünü iyi ve kötü karakterlerin başına gelenlerle ispat eder.” (49TL)

Bilinçaltını yansıtması:

“Masal, rüya gibidir çünkü rüya insanın bilinçaltı ile birleşerek oluşturduğu görüntülerdir. Masallar da bilinçaltımızın yansımasıdır. Masal kahramanları ve masallardaki hayali yerlerle, masal yazarları kendi bilinçaltı görüntülerini tasvir eder.” (55TL)

“Masal geçit gibidir çünkü gerçek dünya ve bilinçaltımız arasında bağlantı sağlar.” (77TL)

Çocukların gözünden hayat (f=1)

Hikâye (f=1)

Olağanüstü hikâye (f=1)

Öğretici metin (f=1)

Nasihahat (f=2)

Kararlarımız (f=1)

Hayat (f=2)

Makale (f=2)

Rüya (f=3)

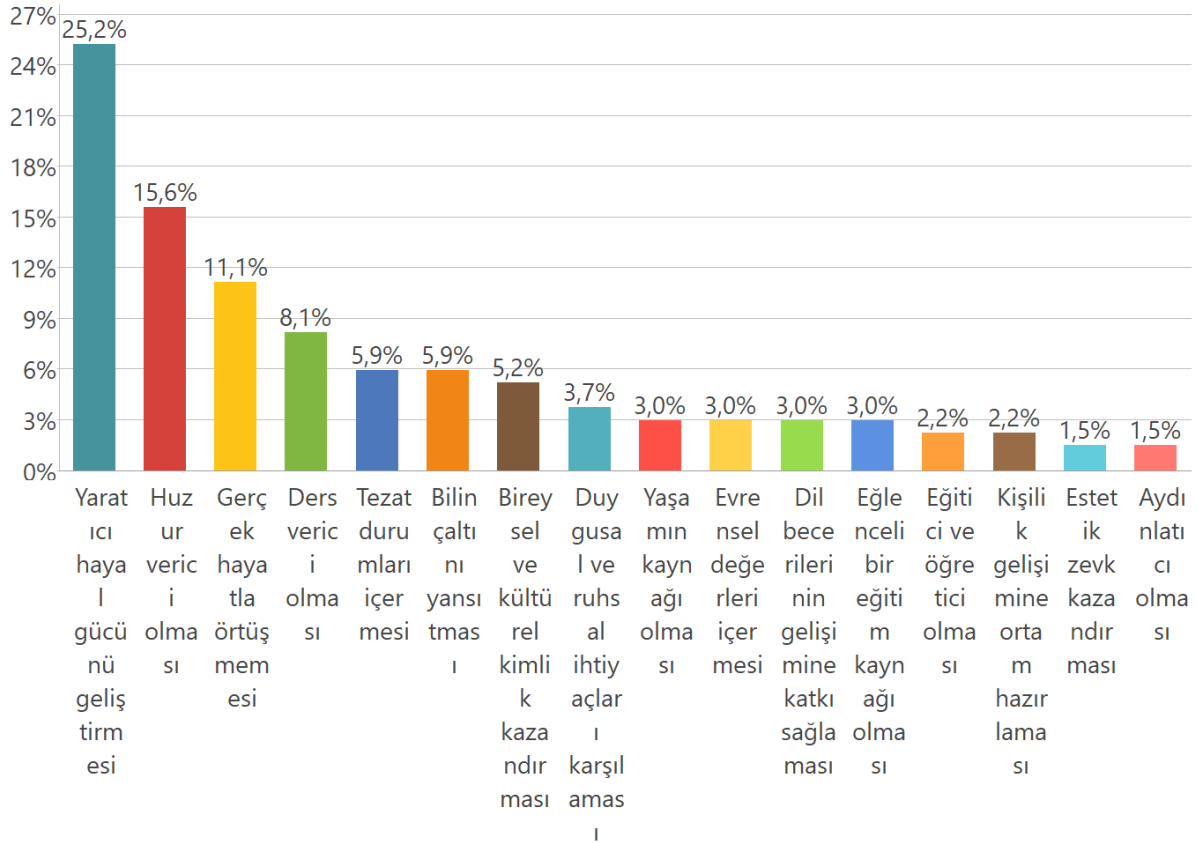
Hayal dünyası (f=2)

Geçit (f=1)

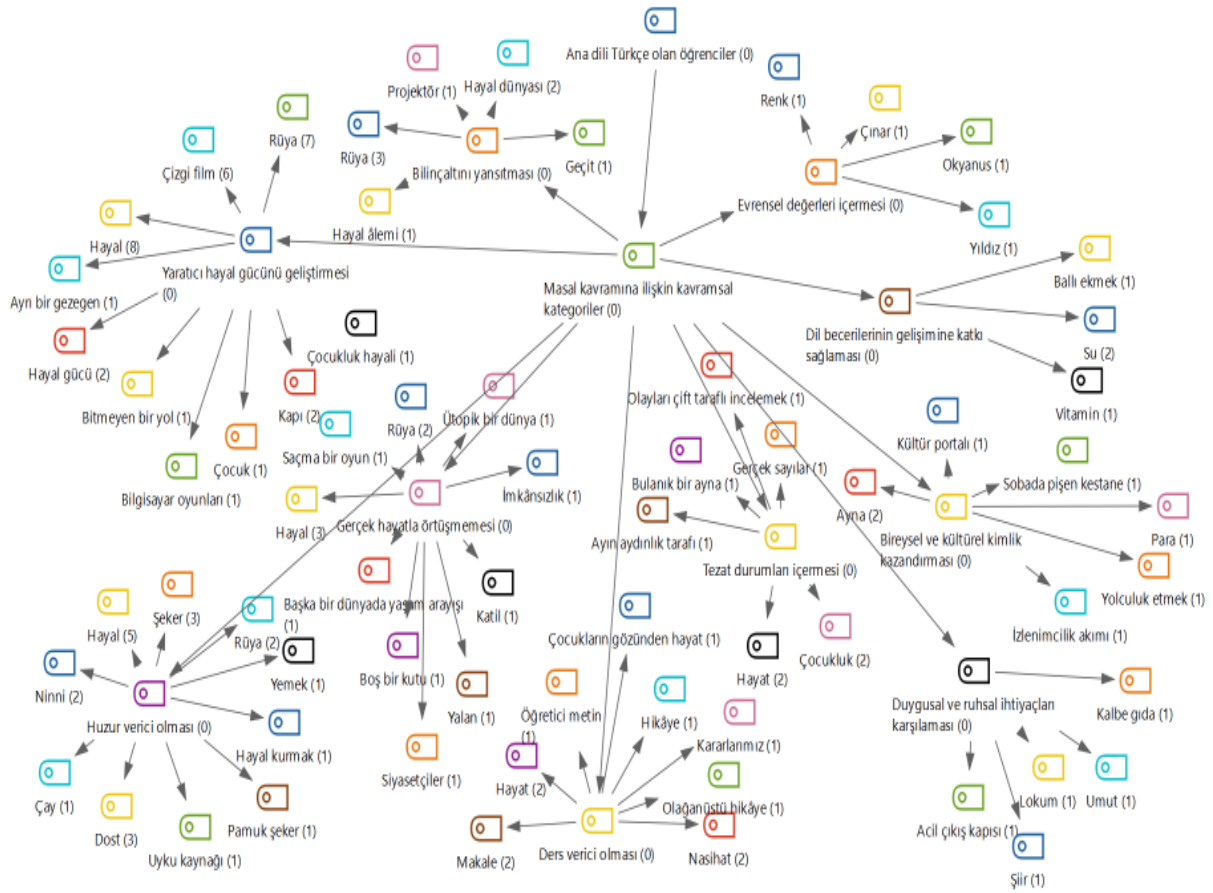
Hayal âlemi (f=1)

Projektör (f=1)

Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler

Şekil 4.9. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği

Şekil 4.10. Ana dili Türkçe olan öğrenciler için masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli

Tablo 4.8. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencileri)

Kategoriler (Altınlar)	Kodlar (Frekanslar)
Bireysel ve kültürel kimlik kazanımını sağlama: <i>"Masal aile gibidir çünkü aile; kültürün, inancın, değerlerimizin aktarılması ve yaşatılmasını sağlayan en önemli toplumsal yapıdır. Masal da kültürel değerlerimizin, aktarılmasını sağlayan en önemli edebî türdür."</i> (5YL) <i>"Masal örf gibidir çünkü maddi ve manevi değerlerimiz örflerimize kaynaklık ettiği gibi, masallarımıza da kaynaklık eder. Örfler, nasıl bir toplumu düşünce ve davranış bakımından etkiliyorsa masallar da onu okuyan insanı maddi ve manevi değer aktararak dönüştürür."</i> (52YL)	Aile (f=1) Kültür (f=1) Örf (f=1)
Yaratıcı hayal gücünü geliştirme: <i>"Masal aşk gibidir çünkü aşk, hayal gücü ile düşünce ve duygu dünyamızda oluşturduğumuz bir şeydir. Masallar da bizim hayal gücümüzü geliştirerek duygu ve düşünce dünyamızı zenginleştirir."</i> (43YL) <i>"Masal özgürlük gibidir çünkü özgürlük sizi esaret altına alan her şeyden sıyrılmaktır. Masallardaki düşsel öğeler, kahramanlar, yerler de sizi gerçek hayatın esaretinden alıp bambaşka dünyalar sunuyor."</i> (33YL)	Aşk (f=1) Hayal (f=3) Rüya (f=2) Özgürlük (f=1)
Tezat durumları içermesi: <i>"Masal bulut gibidir çünkü bulutlar atmosferin ruh hâlini yansıtır. Bazen bembeyaz, pamuk gibi bazen kapkara, kasvetlidir. Masallarda da devler, cüceler, iyiler, kötüler, zengin cimrilere, yoksul cömertler vardır. Masallar da insanın değişken ve birbirine zıt ruh hâlini yansıtır."</i> (25YL) <i>"Masal ay gibidir çünkü ayın bir görünen bir de görünmeyen yüzü vardır. Görünen yüzü aydınlık, güzel; görünmeyen yüzü ise karanlık ve çirkin duygular hissettirir. Masallarda da iyiler, kötüler, cadılar, prensesler vardır."</i> (22YL)	Bulut (f=1) Ay (f=1)

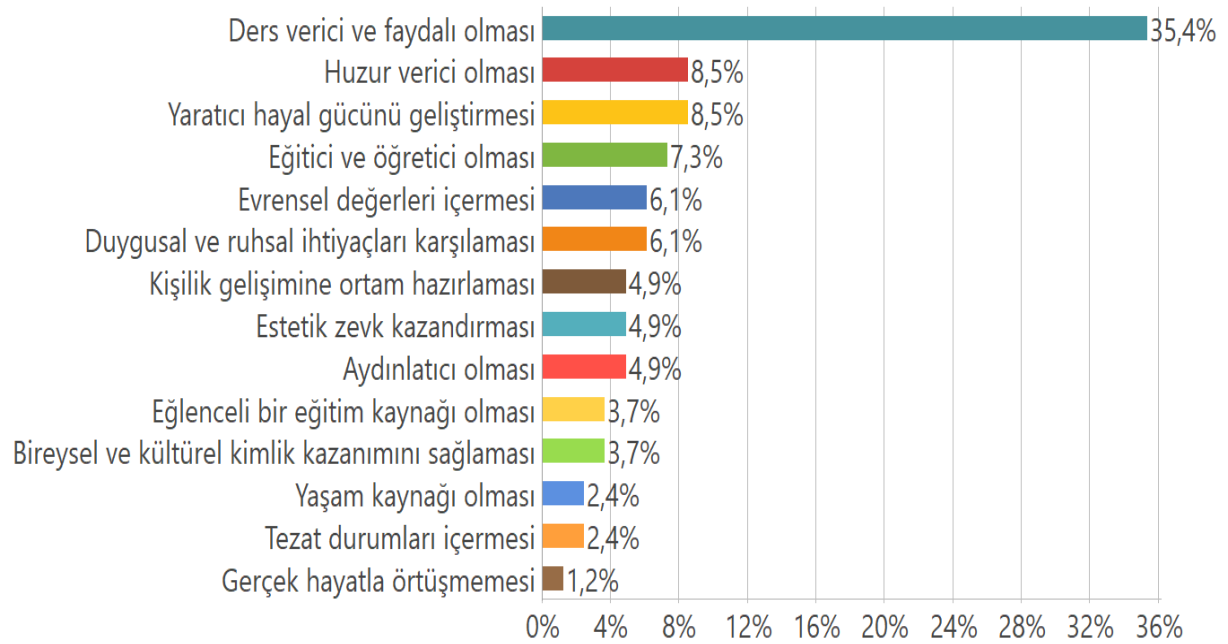
Tablo 4.8. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencileri)

Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması: “Masal kestirme yol gibidir çünkü kestirme yol, varacağımız yere giderken kullandığımız en kolay yoldur. Masallar da tarzıyla çocukları bir konuda uyarmak, uyandırmak için faydalanabileceğimiz en kolay, eğlenceli edebî yoldur.” (64YL) “Masal çocukluk gibidir çünkü çocukken gerçekte olamayan şeyleri gerçekmiş gibi düşünüp oyunlar oynarız. Bu oyunlar bize hayatı öğretir. Masal da bir çocuğun oynarken kurduğu düşler gibi gerçekte olmayan şeyler içerir. Bunlarla bize hayatı öğretir.” (59YL)	Yol (f=1) Çocukluk (f=1) Dostlarla sohbet etmek (f=1)
Estetik zevk kazandırması: “Masal yağmur gibidir çünkü yağmurun toprağı, ağaçları, canlıları beslemesi gibi masal da insanın edebî yönünü besler.” (6YL) “Masal şiir gibidir çünkü şiirlerde müzikal bir hava vardır. Masallardaki tekerlemeler, birbiriyle uyumlu dizeleri olan bir şiir gibidir. İnsana sanatı hatırlatır.” (74YL)	Ay (f=2) Yağmur (f=1) Şiir (f=1)
Ders verici ve faydalı olması: “Masal bir ihtiyarın sözü gibidir çünkü ihtiyar bir kişinin sözlerinde nasıl tecrübeler varsa masal da hayattan bir parçadır ve bize ders verir.” (16YL) “Masal miras gibidir çünkü masallar bize bırakılmış bir miras gibi faydalıdır. Akıllı kimse atalarından gelen miras malını akıllıca kullandığı gibi masallardaki öğütleri de öyle uygulamalıdır.” (67YL) “Masal atasözü gibidir çünkü nasıl ki insanlar, tecrübelerini darbimesel hâline getirerek gelecek nesillere aktarırlarsa masallar da aslında özü insan olan hayali karakterlerin başlarına gelenlerle ders verirler.” (40YL)	Miras (f=2) Bir ihtiyarın sözü (f=1) Hikâye (f=15) Atasözü (f=1) Öğüt (f=4) Nasihahat (f=3) Hayat dersi veren söz (f=1) Tecrübe (f=1) İbret (f=1)
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması: “Masal deniz feneri gibidir çünkü deniz fenerleri gemilere rehberlik eder, gemicilere yol gösterir. Masallar da insanın kendisini bulmasını sağlar. Gerçek hayatta nasıl biri olmak isterseniz masallar, size bu konuda rehberlik edecek efsane güçtür.” (48YL) “Masal ayna gibidir çünkü aynanın karşısına geçtiğinizde sizi olduğu gibi yansıtır. Masal karakterlerine yaptığımız yorumlar da bizim kişiliğimizi yansıtır ve kendimizi görürüz.” (71YL)	Deniz feneri (f=1) Ayna (f=1) Otobiyografi (f=1) Film (f=1)
Eğitici ve öğretici olması: “Masal, anne-baba gibidir çünkü masallar hem annenin bir çocuğı şefkatle büyütmesi gibi öğüt veren bir özellik vardır hem de babanın otoritesi gibi kötülükler karşısında dik ve net bir duruşu vardır. İyi ve kötü karakterlerin başına gelenlerle anne ve babanın çocuğına verdiği eğitime benzer.” (30YL) “Masallar özenmek gibidir. Bir insana özeniriz ve onun gibi olmaya çalışırız. Masallar da iyi masal kahramanlarına özenmemiz ve onların olaylar karşısındaki tutumlarından bir şeyler öğrenmemiz için vardır.” (17YL)	Okul (f=1) Anne-baba (f=1) Özenmek (f=1) Öğretmen (f=2) Takip etmek (f=1)
Huzur verici olması: “Masal, uyku gibidir çünkü okurken, dinlerken insanı dinlendiren ve insana huzur veren bir dil ve anlatım özelliğine sahiptir.” (24YL) “Masal, nine gibidir çünkü masallar da ninnilerimiz gibi insanı dinlendirir. Hep güzel şeylerin bahseden ninelerin anlattıkları gibi masallar da mutlu sonla biter.” (33YL)	Nine (f=1) Uyku (f=1) Eski arkadaş (f=1) Ninni (f=2) Huzur (f=1) Umut (f=1)
Gerçek hayatla örtüşmemesi: “Masal ayın parlak ışıkları gibidir çünkü ay ışığı, yıldızların parıltısını gölgede bırakır. Masallar da gerçek dışı kahraman ve olaylarla o kadar süslüdür ki hayatın gerçek yüzünü gizler.” (9YL)	Ayın parlak ışıkları (f=1)

Tablo 4.8. (Devamı) Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler (Ana dili Türkçe olmayan lise öğrencileri)

Aydınlatıcı olması: “Masal Kutup Yıldızı gibidir çünkü karanlıkta yön bulmamızı sağlayan Kutup Yıldızı gibi masal da anlattıklarıyla, verdiği mesajlarla kötülerin olduğu ve kötülüklerin yaşandığı bir dünyada iyiliğe, dostluğa ve bütün faziletli davranışlara yönlendirir.” (76YL) “Masal, güneş ve ay gibidir çünkü masallar içerdikleri iyi ve kötü kahramanlarla bizi aydınlatır ve hayata dair yol çizmemize yardımcı olur.” (63YL)	Yıldız (f=2) Kutup Yıldızı (f=1) Güneş ve ay (f=1)
Evrensel değerleri içermesi: “Masal güneş gibidir çünkü güneş ışınları dünyaya değdiğinde her yeri kuşatır ve aydınlatır, masallar da işledikleri değerlerle tüm insanlığa hitap eder ve bambaşka renk ve dilden insanları güneş gibi kuşatır.” (44YL) “Masal kanat gibidir çünkü bir kuşun kanadı tüm dünyayı nasıl kucaklarsa masallar da tüm dünya insanların değerlerini anlatır.” (31YL)	Güneş (f=4) Kanat (f=1)
Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması: “Masal ağaç gibidir çünkü masalların insanları hem duygusal hem düşünsel yönden beslemesi, ağaçların canlıların hem görsel olarak hem de yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamasına benzer.” (49YL) “Masal çikolata gibidir çünkü çikolata serotonin hormonunun salınımını tetikler ve ruhsal iyileşmeye yardımcı olur. Masallar da yediden yetmişe masal okuyan her insanın duygu durumuna aynı çikolata gibi iyi gelir.” (10YL)	Tatlı (f=1) Ağaç (f=2) Çikolata (f=1) Doktor (f=1)
Yaşam kaynağı olması: “Masal nefes gibidir çünkü masallar edebiyata hayat vermiştir.” (12YL)	Nefes (f=1) Hayatı başlatan sebep (f=1)

Masal kavramına ilişkin kavramsal kategoriler

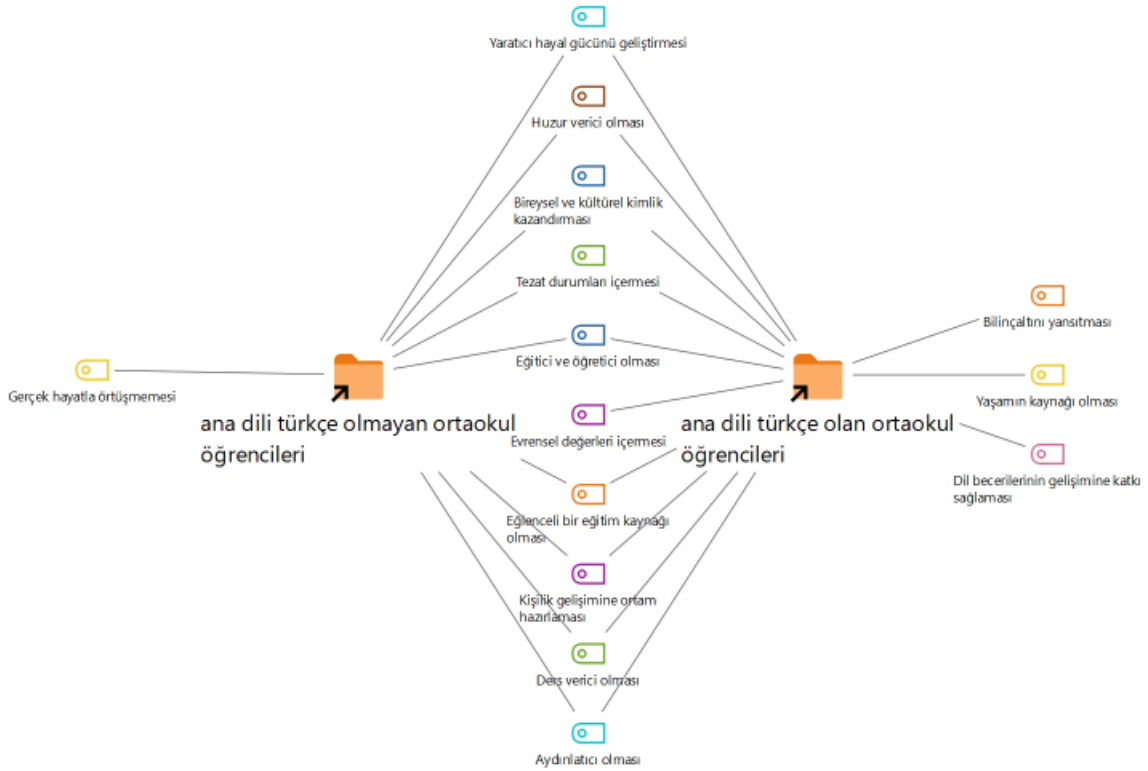

Şekil 4.11. Ana dili Türkçe olmayan yabancı öğrenciler için Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilere ilişkin alt kodlar istatistiği

Tablo 4.9. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilerin katılımcı türü bakımından karşılaştırılması (Ortaokul öğrencileri)

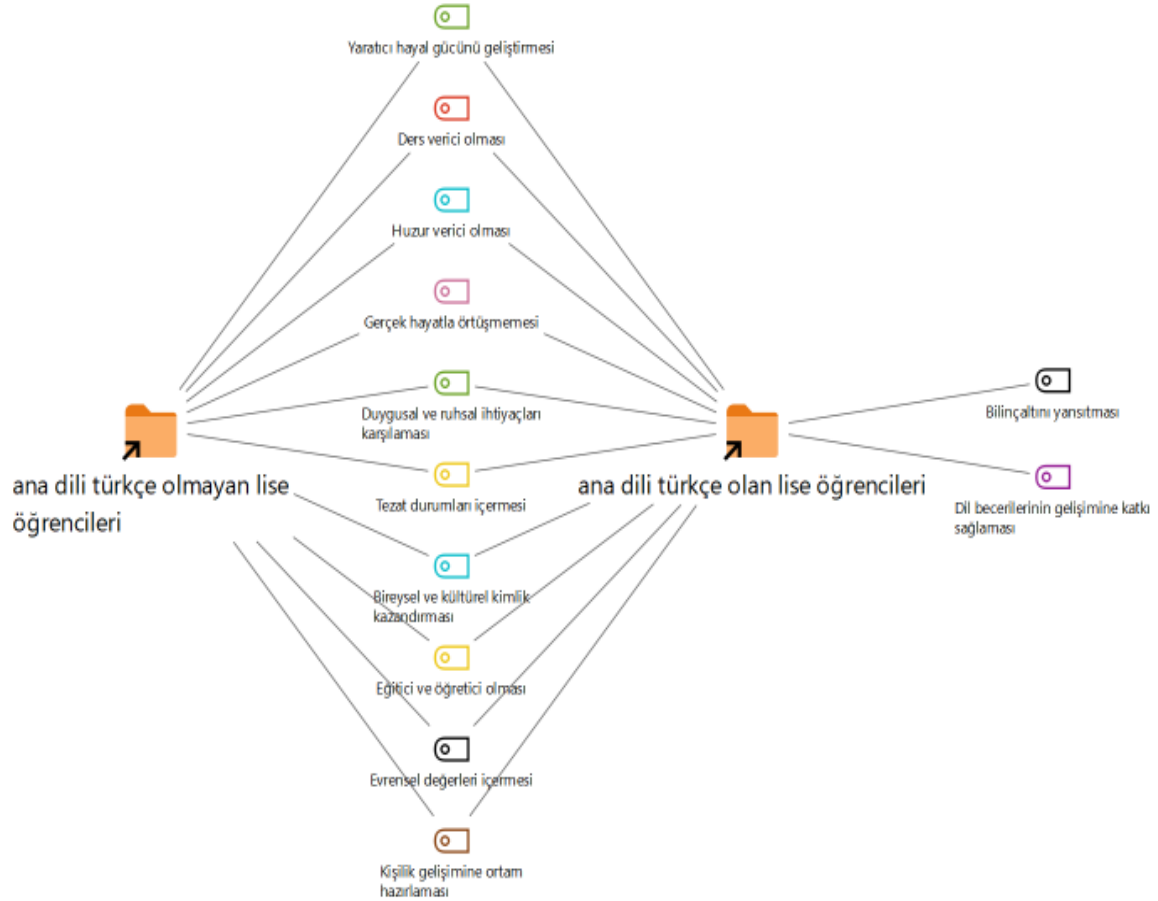
Kavramsal Kategoriler	Ana Dili Öğrenciler (82) f (%)	Türkçe Olan Ana Dili Öğrenciler (70) f (%)
Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması	12 (12)	7 (10)
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi	29 (29)	16 (22,8)
Tezat durumları içermesi	12 (12)	4 (5,71)
Yaşamın kaynağı olması	3 (3)	---
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması	6 (6)	3 (4,28)
Estetik zevk kazandırması	1 (1)	2 (2,85)
Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması	1 (1)	---
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması	5 (5)	3 (4,28)
Evrensel değerleri içermesi	4 (4)	8 (11,4)
Huzur verici olması	14 (14)	8 (11,4)
Duyusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması	3 (3)	2 (2,85)
Eğitici ve öğretici olması	6 (6)	6 (8,57)
Aydınlatıcı olması	3 (3)	3 (4,28)
Gerçek hayatla örtüşmemesi	---	2 (2,85)
Ders verici olması	1 (1)	6 (8,57)
Bilinçaltını yansıtmaması	6 (6)	---

Şekil 4.13. Ana dili Türkçe olan ve olmayan ortaokul öğrencilerinin Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorileri için iki vaka modeli

Tablo 4.10. Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorilerin katılımcı türü bakımından karşılaştırılması (Lise öğrencileri)

Kavramsal Kategoriler	Ana Dili Türkçe Olan Öğrenciler (135) f(%)	Ana Dili Türkçe Olmayan Öğrenciler (82) f (%)
Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması	7 (5,18)	3 (3,65)
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi	34 (25,18)	7 (8,53)
Tezat durumları içermesi	8 (5,92)	2 (2,43)
Yaşamın kaynağı olması	4 (2,96)	2 (2,43)
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması	4 (2,96)	3 (3,65)
Estetik zevk kazandırması	2 (1,48)	4 (4,87)
Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması	4 (2,96)	---
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması	3 (2,22)	4 (4,87)
Evrensel değerleri içermesi	4 (2,96)	5 (6,09)
Huzur verici olması	21 (14)	7 (8,53)
Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması	5 (3,70)	5 (6,09)
Eğitici ve öğretici olması	3 (2,22)	6 (7,31)
Aydınlatıcı olması	2 (1,48)	4 (4,87)
Gerçek hayatla örtüşmemesi	15 (11,11)	1 (1,21)
Ders verici olması	11 (8,14)	29 (35,36)
Bilinçaltını yansıtması	8 (5,92)	---

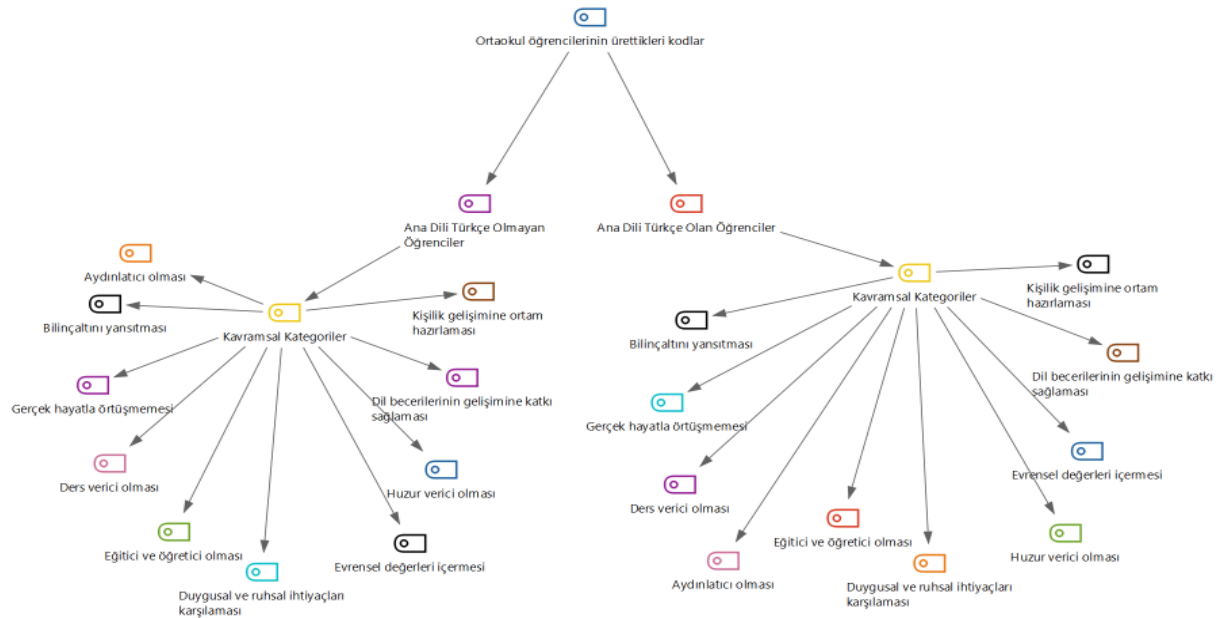
Şekil 4.14. Ana dili Türkçe olan ve olmayan lise öğrencilerinin Masal kavramına ilişkin kavramsal kategorileri için iki vaka modeli

Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin ürettikleri kodların hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları karşılaştırmalı olarak Tablo 4.11’de, ana dili Türkçe olan lise öğrencileri ve ana dili Türkçe

olmayan yabancı uyruklu lise öğrencilerinin ürettikleri kodların hangi kavramsal kategori içinde yer aldıkları karşılaştırmalı olarak Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Ana dili Türkçe olan ortaokul öğrencileri ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinin ürettikleri kodlar

Kavramsal Kategoriler	Ana Dili Türkçe Olan Öğrenciler (Kodlar)	Ana Dili Türkçe Olmayan Öğrenciler (Kodlar)
Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması	<i>kapı, rüya</i>	<i>yol, rüya</i>
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi	<i>mucize, uçak, bulutların üstünde zıplamak, kuş, deniz, dünya dışı bir varlık, rüya, hayal</i>	<i>balon, hayal, rüya, deniz, uzay</i>
Tezat durumları içermesi	<i>buz ve ateş, insan, orman, dünya, gökyüzü, hayat</i>	<i>bulut, dünya</i>
Yaşamın kaynağı olması	<i>Su, anne sütü</i>	---
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması	<i>film, dünya, sürpriz, mandalina, çiçek</i>	<i>tavşan, kiraz, bulut</i>
Estetik zevk kazandırması	<i>gül</i>	<i>gül, kır</i>
Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması	<i>su</i>	---
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması	<i>güneş, arkadaş</i>	<i>güneş, orman</i>
Evrensel değerleri içermesi	<i>meyve, gökkuşağı, gökyüzü</i>	<i>ay, çiçek, cennet, bahçe</i>
Huzur verici olması	<i>akarsu, pamuk şeker, kelebek, huzurlu bir yer, nehir, mutluluk, dost, ninni</i>	<i>lavanta bahçesi, güneş, mavi, ninni, kardeş</i>
Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılması	<i>ay yıldız, arkadaş</i>	<i>ağaç</i>
Eğitici ve öğretici olması	<i>öğretmen, çocuk bakıcısı, anne, dost</i>	<i>okul, anne</i>
Aydınlatıcı olması	<i>yıldız, ışık</i>	<i>yıldız, ışık</i>
Ders verici olması	<i>hayat</i>	<i>hayat, öğretmen, yol</i>
Gerçek hayatla örtüşmemesi	---	<i>yalan, rüya</i>
Bilinçaltını yansıtmaması	<i>rüya</i>	---

Şekil 4.15. Ana dili Türkçe olan ve olmayan ortaokul öğrencilerinin ürettiği kodlara ilişkin hiyerarşik kod alt kod modeli

Tablo 4.12. Ana dili Türkçe olan lise öğrencileri ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu lise öğrencilerinin ürettikleri kodlar

Kavramsal Kategoriler	Ana Dili Türkçe Olan Öğrenciler (Kodlar)	Ana Dili Türkçe Olmayan Öğrenciler (Kodlar)
Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması	<i>kültür portalı, izlenimcilik akımı, sobada pişen kestane, yolculuk etmek, ayna, para</i>	<i>aile, kültür, örf</i>
Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi	<i>çizgi film, rüya, hayal, resim defteri, kapı, farklı bir evren, çocukluk, oyuncak, çocukluk hayali, ayrı bir gezegen, bilgisayar oyunları, bitmeyen bir yol, çocuk, hayal gücü</i>	<i>aşk, hayal, rüya, özgürlük</i>
Tezat durumları içermesi	<i>gerçek sayılar, olayları çift taraflı incelemek, çocukluk, bulanık bir ayna, ayın aydınlık tarafı, hayat</i>	<i>bulut, ay</i>
Yaşamın kaynağı olması	<i>hayal, ekin, hayata pozitif bakmak, evlât</i>	<i>nefes, hayatı başlatan sebep</i>
Eğlenceli bir eğitim kaynağı olması	<i>futbol, aktivite, film, uğraş</i>	<i>yol, çocukluk, dostlarla sohbet etmek</i>
Estetik zevk kazandırması	<i>kitap, çiçek</i>	<i>ay, yağmur, şiir</i>
Dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması	<i>vitamin, ballı ekmek, su</i>	---
Kişilik gelişimine ortam hazırlaması	<i>zaman, yakın arkadaş, fabrika</i>	<i>deniz feneri, ayna, otobiyografi, film</i>
Evrensel değerleri içermesi	<i>renk, yıldız, okyanus, çınar</i>	<i>güneş, kanat</i>
Huzur verici olması	<i>ninni, rüya, kremalı pasta, hayal, şeker, pamuk şeker, yemek, hayal kurmak, çay, uyku kaynağı, dost</i>	<i>nine, uyku, eski arkadaş, ninni, huzur, umut</i>
Duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması	<i>şiir, umut, acil çıkış kapısı, lokum, kalbe gıda</i>	<i>tatlı, ağaç, çikolata, doktor</i>
Eğitici ve öğretici olması	<i>denize açılmak, okul, ömür</i>	<i>okul, anne-baba, özenmek, öğretmen, takip etmek</i>
Aydınlatıcı olması	<i>güneş, yeni bir dünya</i>	<i>yıldız, Kutup Yıldızı, güneş ve ay</i>
Ders verici olması	<i>çocukların gözünden hayat, hikâye, olağanüstü hikâye, öğretici metin, nasihat, kararlarımız, hayat, makale</i>	<i>miras, tecrübe, bir ihtiyarın sözü, hikâye, atasözü, öğüt, nasihat, hayat dersi veren söz, ibret</i>
Gerçek hayatla örtüşmemesi	<i>rüya, saçma bir film, uydurma bir film, imkânsızlık, hayal, saçma bir oyun, başka bir dünyada yaşam arayışı, ütöpic bir dünya, boş bir kutu, yalan, katil</i>	<i>ayın parlak ışıkları</i>
Bilinçaltını yansıtmaması	<i>rüya, hayal dünyası, geçit, hayal âlemi, projektör</i>	---

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ

Bu araştırma, modernleşme süreci ve medya etkileşiminin çocuğu pasif bir alıcı konumuna itme eğilimlerine karşı, çocuğun öz kimliğini ve duyarlılığını keşfetmesinde kritik bir rol oynayan nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin önemini vurgulayan bir çerçevede konumlandırılmıştır. Bu bağlamda çalışma, sözlü kültürümüzün kadim taşıyıcılarından ve çocuk edebiyatının temel türlerinden biri olan "masal" kavramının, farklı yaş gruplarındaki (ortaokul ve lise) ve farklı dilsel/kültürel arka planlara sahip (ana dili Türkçe olan ve olmayan) öğrenciler tarafından nasıl algılandığını metaforlar aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma deseni benimsenerek yürütülen çalışmada, katılımcıların "Masal ..... gibidir. Çünkü ....." ifadeleriyle oluşturdukları zihinsel imgeler ve gerekçelendirmeleri, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi ile incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın temel bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlar özetlenmekte ve bu sonuçlara dayalı olarak ilgili paydaşlara ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmaktadır.

Araştırmanın bulguları, katılımcıların "masal" kavramına ilişkin zengin, çeşitli ve çok katmanlı bir metaforik algı dünyasına sahip olduğunu göstermiştir. Toplam 387 geçerli metafor üretilmiş, bu metaforların gerekçeleri doğrultusunda analiz edilmesi sonucunda masalın öğrenciler tarafından tekil bir tanıma indirgenemeyen, aksine birbiriyle ilişkili ve zaman zaman içi içe geçen pek çok işlev ve anlam barındıran kompleks bir olgu olarak deneyimlendiği anlaşılmıştır. Çocukların ve gençlerin hayatı tüm yönleriyle okuyarak tecrübe etmeleri, duygusal ve ruhsal yönden kendilerini tamamlayabilmeleri, dilin inceliklerini öğrenmeleri, milli bir kimlik inşa ederken evrensel değerleri de benimsemeleri, kişilik gelişimlerini desteklemeleri ve tüm bunları kendilerine düşsel bir dünya sunarak keyifle gerçekleştirebilmeleri için bir edebi tür olarak masala ve masaldaki yaşam betimlemelerine ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaç, çocuğu kendi gerçekliğinden koparmadan karşılandığı ölçüde verim alınabilir. Tüm bunlar, çocukların metaforlarındaki gerekçelerden yola çıkılarak geliştirilmiş kavram kategorilerinde de tespit edilmiştir.

Öğrencilerin oluşturdukları metaforların gerekçelerinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi doğrultusunda metaforlar, 16 temel kavramsal kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu metaforlardaki gerekçelere göre oluşturulan kavramsal kategorilerle masalın hem ana dili

Türkçe olan hem de ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ortaya konulmuş, yaş grupları ve kültürler arasında masal algısına ilişkin farklı ya da ortak noktalara dair içerikler sunulmuştur.

Masalın çocuğun hayatındaki önemi, çocukların geliştirdikleri kavram kategorilerine göre şu şekilde değerlendirilebilir:

Ana dili Türkçe olan öğrenciler arasında hem ortaokul hem lise düzeyinde "Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi" kategorisinin yüksek frekansta görülmesi, masalın temel işlevlerinden birinin imgelem gücünü tetiklemek olduğunun altını çizmektedir. "Hayal" ve "rüya" metaforlarının baskınlığı masalın öncelikli olarak gerçeklikten bir kaçış, sınırsız bir imgelem alanı, arzu ve beklentilerin somutlaştığı düşsel bir sığınak olarak algılandığına işaret etmektedir. Bu durum, masalın öncelikli olarak gerçeklikten uzaklaşma, düş kurma ve sınırsız bir imgelem alanı sunma işleviyle algılandığını düşündürmektedir. Bu bulgu, Lakoff ve Johnson'ın (2015) metaforların soyut kavramları somut deneyimlerle anlama işlevi gördüğü teorisiyle uyumludur; öğrenciler, masalın soyut ve kurgusal doğasını, daha tanıdık ve kişisel olan "hayal" ve "rüya" deneyimleriyle anlamlandırmaktadırlar. Ayrıca Sever (2003) ve Şirin'in (2000) çocuk edebiyatının hayal gücünü besleyen ve çocuğu edilgen alıcı konumundan çıkarıp kendi duyarlılığını keşfetmesini sağlayan yönüne yaptıkları vurgular da bu metaforlarda karşılığını bulmaktadır.

Ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu ortaokul öğrencilerinde de "rüya" ve "hayal" metaforları ön plana çıkarken, lise düzeyindeki yabancı uyruklu öğrencilerde "hikâye", "öğüt" ve "nasihat" metaforlarının baskınlığı dikkat çekici bir farklılığı göstermektedir. Bu durum, ileri yaş grubundaki ve farklı bir kültürel/dilsel arka plandan gelen öğrencilerin masala daha çok didaktik ve pragmatik bir işlev yüklediklerini göstermektedir. Buna göre masallar, çocukluk cennetinin hayal ülkeleridir. Çocuk ruhunu yansıtan en çocuksu tür olan masalların yüzü hep geleceğe dönüktür. Gerçek hayattan kesitleri çocuğun hayal dünyasına hitap edecek şekilde kurgulayarak sunan masallardan hayal unsurlarını ayıkladığınızda karşınıza çıkan gerçek hayattır (Şirin, 2000:113). Ana dili Türkçe olmayan öğrenciler için de masal, sadece bir hayal ürünü olmaktan öte, yaşam deneyimlerini aktaran bir anlatı ("hikâye"), ahlaki bir kılavuz ("öğüt"), kültürel kodları ve ahlaki değerleri taşıyan bir araç ("nasihat", "miras", "atasözü") olarak algılanmaktadır. Bu algı, masalların Karatay'ın (2007) belirttiği gibi millî kimlik kazandırma ve evrensel değerleri benimsetme işlevleriyle ve Temizyürek vd. (2016) ile Sever vd.'nin (2015) vurguladığı kültürel değer aktarımındaki rolüyle Epçaçan ve Şık'ın (2022)

belirttiği eğitimsel işlevselliğiyle paralellik göstermektedir. Özellikle farklı bir kültüre adapte olmaya çalışan veya kendi kültürel mirasını koruma ihtiyacı duyan öğrenciler için masal, somut bir öğrenme ve kimlik inşa etme aracı olarak daha belirgin bir anlam kazandığı görülmektedir.

Masal ve hikâyelerin kurgusal evreninde zorluklar ve imkansızlıklarla mücadele eden karakterlerle empati kuran çocuk okurlar, gerçek yaşamdaki güçlüklerle başa çıkma konusunda gerekli azim ve kararlılığı bu yolla edinirler. Özellikle eğitim-öğretim süreci bağlamında, masal ve hikâyeler, çocukların bilişsel, dilsel, duygusal ve kültürel gelişimleri ile dönüşümlerinde kritik bir rol oynamaktadır (Epçaçan ve Şık, 2022:333). Öğrenciler tarafından geliştirilen öğretmen, okul, hayat metaforları masalın eğitici-öğretici, aydınlatıcı ve ders verici olması yönüne; güneş, arkadaş metaforları ise masalın kişilik gelişimine ortam hazırlaması yönüne dikkat çekmektedir. Böylece masalın eğitsel işlevi ile çocuklar üzerindeki olumlu tutum ve etkisini ortaya çıkarken “anne sütü” metaforu ile masalın yaşamın kaynağı olması ile ilgili algılarını ortaya koymuşlardır.

İnsanlar, geçmişten beri sıkıntılı ve kederli anlarında kendilerini masal kahramanlarıyla avutmuş, bir gün kendilerinin de masal kahramanları gibi istedikleri şeylere kavuşacak olmanın ümidi içinde masalın hayali olay ve kahramanları vasıtasıyla kendilerine ayna tutmuştur. Özlemlerini ve umutlarını bu sembolik figürlerle dile getirerek kendi iç dünyasını dışa vurarak rahatlayabilmiştir. Bu yönüyle masalların insanlar için bir “terapi” vazifesi gördüğü düşünülmektedir. Tevekkül duygusunu güçlendiren, olumsuz durumlar karşısında sabır telkin eden Türk masalları da insanın yaşamını güzel ve mutlu kılmıştır (Arıcı, 2018:60). Çocukların duygusal ve ruhsal gelişimine katkı sağlayan masallar, onların hayata adapte olmalarına yardımcı olur. Masal kahramanlarının zorluklara karşı sergilediği azim ve başarı, çocukların kendilerini bu figürlerle bağdaştırmasını teşvik eder. Bu sayede çocuklar, masal kahramanlarını örnek alarak karşılaştıkları güçlükleri aşma stratejileri geliştirmeyi öğrenirler. Böylelikle çocuklar masallar sayesinde, zorluklar karşısında pes etmemeyi öğrenerek ruhsal olarak güçlenirler (Gedik, 2020:363)“Akarsu”, “kelebek”, “lavanta bahçesi”, “ninni”, “dost”, “pamuk şeker”, “uyku”, “kaban” metaforlarıyla öğrenciler masalın huzur verici olması ve duygusal/ruhsal ihtiyaçları karşılaması kategorileri, masalın terapötik ve teselli edici yönünü ortaya koymaktadır. Bu, masalın sadece bilişsel değil, aynı zamanda duygusal gelişimdeki yerini de göstermesi açısından önemlidir. Öğrenciler tarafından geliştirilen “ay yıldız” metaforu, masalın duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması yönünü ortaya çıkarmıştır.

Katılımcıların ürettiği metaforlar aracılığıyla oluşturulan kavramsal kategoriler incelendiğinde, masalın öğrenciler tarafından çok boyutlu bir olgu olarak algılandığı görülmektedir. “Yaratıcı hayal gücünü geliştirmesi”, “eğitici/öğretici ve ders verici olması”, “huzur verici olması”, “duygusal ve ruhsal ihtiyaçları karşılaması”, “bireysel ve kültürel kimlik kazandırması”, “tezat durumları içermesi” ve “aydınlatıcı olması” gibi kategoriler, hem ana dili Türkçe olan hem de olmayan öğrenciler tarafından paylaşılan ortak algıları yansıtmaktadır. Bu durum, masalın evrensel denebilecek temel işlevlerinin farklı kültürel arka planlara sahip öğrenciler tarafından da benzer şekillerde deneyimlendiğini göstermektedir. Lakoff ve Johnson’ın (2015) metaforların yalnızca dilsel bir süsleme olmadığı, aynı zamanda kavramsal sistemimizi ve deneyimlerimizi yapılandırdığı yönündeki teorisi, bu ortak kategorilerin varlığıyla desteklenmektedir. Masal, farklı kültürlerdeki öğrenciler için de benzer şekilde hayal gücünü tetikleyen, öğreten, rahatlatan ve yol gösteren bir araç olarak işlev görmektedir.

"Bireysel ve kültürel kimlik kazandırması" kategorisi ("kapı", "ayna", "kültür portalı", "aile", "örf" gibi metaforlarla), masalın hem kişisel benlik algısını şekillendirmede hem de ait olunan kültürel değerler bütününe tanıma ve benimsemeye bir araç olarak görüldüğünü teyit etmektedir. Masalarda iyi ile kötü, doğru ile yanlış, haklı ile haksız, adaletle zulüm ya da tevazu ile kibir gibi zıt kavramları simgeleyen karakterlerin çatışması yer alır. Zihinsel yeterliliklerin sınanması ve liyakatin kazanılması gibi temalar, bazen yerel unsurlarla harmanlanarak masalın anlatıldığı kültür ve medeniyet dairesinin milli özellikleri ve karakteristiğini de yansıtır. (Şimşek, 2004:61).

Çocuk, zıtlıkların bir arada var olabileceğini ilk kez masallar aracılığıyla fark eder. Masallar; iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, güçlü-zayıf gibi karşıtlıkların iç içe geçtiği yapıyla çocuğa gerçek dünyaya dair anlamlı bir resim sunar (Şimşek, 2004:79). Öğrenciler, “buz ve ateş”, “orman”, “insan”, “dünya”, “gökyüzü”, “ayın aydınlık tarafı”, “bulut” metaforları ile masalın tezat durumları içermesi ile ilgili algılarını ortaya koymaktadır. Bu durum, masalın iyi-kötü, güzel-çirkin, gerçek-hayal gibi ikilikleri barındıran yapısına ve hayatın karmaşıklığını yansıtmaya potansiyeline işaret etmektedir. Masalarda tezatların ahenginden oluşan bu estetik dokunun, masalları basit bir anlatı olmaktan çıkarıp karmaşık yaşam gerçekliklerini sembolik bir dille ele aldığını düşündürmektedir.

Aydınlatıcı olması kategorisi (“güneş”, “yıldız”, “ışık”, “Kutup Yıldızı”, “deniz feneri”) masalın yol gösterici, farkındalık artırıcı ve içgörü kazandırıcı işlevini vurgulamaktadır.

Masallar öğrencileri eğitirken eğlenme ihtiyaçlarını da karşılamakta ve iyilik, dürüstlük, doğruluk, çalışkanlık, yardımlaşma gibi ahlaki değerlerin kalıcı bir şekilde öğrenilmesini sağlamaktadır (Gedik, 2020:364). Öğrencilerin ürettikleri kiraz, sürpriz, bulut metaforları masalın eğlenceli bir eğitim kaynağı olmasına ilişkin algılarını ortaya koymuştur.

Araştırma katılımcıların ana diline, kültürel arka planına ve yaş/eğitim düzeyine bağlı olarak masal algılarında belirgin farklılıklar olduğunu da ortaya koymuştur. Ana dili Türkçe olan lise öğrencilerinin “gerçek hayatla örtüşmemesi” kategorisine daha fazla vurgu yapması (örneğin, “yalan”, “saçma bir film”, “ütopik dünya” gibi metaforlar), bu yaş grubundaki öğrencilerin masal türüne daha eleştirel ve mesafeli yaklaştığını veya onu daha çok kurgusal ve gerçek dışı bir anlatı olarak konumlandığını düşündürmektedir. Bu, ana dildeki yetkinlikle birlikte türe daha eleştirel ve gerçekçi bir perspektiften bakma eğilimini yansıtmaktadır. Bu durum, ileri yaşla birlikte gelişen eleştirel düşünme becerileri, soyutlama yeteneği ve gerçeklik algısının daha netleşmesiyle birlikte, masallardaki olağanüstü unsurların ve idealize edilmiş sonların sorgulanmasına bağlanabilir. Yücel’in (2015) modern medyanın etkisiyle gerçeklikle sanallığın karıştığı ve yazınsal kurmacanın yüzeyselleştiği yönündeki tespiti, bu eleştirel bakış açısının nedenlerinden biri olabilir. Dolayısıyla masallar, çocukları boş inançlara, uyuşukluğa, yazgıcılığa (kaderciliğe) yönelten telkinler içermemelidir (Oğuzkan, 2013:26). Buna karşın, ana dili Türkçe olmayan öğrencilerin bu kategoriye neredeyse hiç değinmemesi, özellikle lise düzeyindeki öğrencilerde masalın “ders verici/didaktik” yönünün (“hikâye”, “öğüt”, “nasihat”, “miras”, “atasözü” gibi metaforlarla) çok daha baskın olması anlamlıdır. Bu öğrenciler için masal, yeni bir dil ve kültürü öğrenme sürecinde somut bir rehber, ahlaki bir pusula ve kültürel kodları çözmeye yarayan pragmatik bir araç olarak daha fazla önem kazanmış olabilir. Dil ve kültürle yeni tanışan bireylerin, anlatılardaki açık mesajlara ve yol gösterici unsurlara daha fazla odaklanması beklenebilir bir durumdur.

Masallar içerik olarak evrensel nitelik taşımakla birlikte anlatılma biçimleri ile bir kültürün parçası olur. Dolayısıyla masalları biçimlendiren dil, masalın kaynağı olan kültürel çevreye göre değişir. Bu farklılaşma bir kültürün evrensel ileti üretmesine olanak sağlarken evrensel değerlerin de milli kültür formunda aktarılmasına imkân tanır (Yücel, 2015:122). Öğrenciler cennet, gökkuşağı ay metaforlarıyla masalın evrensel değerleri içermesi ile ilgili algılarını ortaya çıkarmışlardır.

Ayrıca, ana dili Türkçe olan öğrencilerde görülen “bilinçaltını yansıtması” (“rüya”, “projektör”, “geçit”) ve “dil becerilerinin gelişimine katkı sağlaması” (“su”, “vitamin”, “ballı

ekmek”) gibi daha soyut ve dil odaklı algı kategorilerinin, ana dili Türkçe olmayan öğrencilerde neredeyse hiç görülmemesi de dikkat çekici bir farklılıktır. Bu durum, ana dilindeki derinlemesine yetkinliğin, o dilini kültürel kodlarına aşinalığın metinlerin sembolik katmanlarına (bilinçaltı veya dilsel incelikler gibi) ve psikolojik derinliklerine nüfuz etmede etkili ve kolaylaştırıcı olabileceğini ima etmektedir. Dil ve kültüre daha derinlemesine vukufiyetin bu tür algıları tetikleyebileceğini göstermektedir. Lakoff ve Johnson’ın (2015) belirttiği gibi, metaforik sistemlerimiz büyük ölçüde içinde yaşadığımız kültür ve edindiğimiz deneyimlerle şekillenir; dolayısıyla farklı kültürel ve dilsel arka planlar, aynı olguya (masal) yönelik farklı metaforik yapılandırmalara yol açabilmektedir.

Öğrenciler su metaforuyla masalın dilinin akıcılığına temas etmişlerdir. Sözlü ve yazılı anlatımın dolayısıyla düşüncenin gelişmesi için kelime hazinesi son derece önemlidir. Masallar kelime çeşitleri ve ifade kalıpları (deyim, atasözü, özlü söz, ikilemeler, taklitler, benzetmeler, dua ve beddualar gibi) açısından son derece zengin olduklarından çocukların düşünce dünyalarını şekillendirirken sorunlarını çözmelerini kolaylaştıracak dili kullanma becerilerini de geliştirecektir. Tahkiyeye bağlı her tür gibi belli bir plan ve düzen doğrultusunda ilerleyen masallar da kendine has tekerlemeleri, olay örgüsü ve kahramanlarıyla çocukların dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayan bir edebi türdür (Arıcı, 2018:61).

Nesiller boyunca sözlü gelenekle aktararak işlenen masalların, dil ve anlatım biçimi açısından açıklık, akıcılık ve işitsel estetik (müzikalite) barındırması, bu türün sanatsal boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Masallar, güçlü ve etkili üslupları aracılığıyla, hem çocuklar hem de yetişkinler için çok boyutlu bir eğitimsel araç işlevi görmektedir (Arıcı, 2016:1022). Öğrenciler masalın estetik zevk kazandırması ile ilgili algılarını gül metaforuyla açığa çıkarmışlardır.

Bu araştırma, Aristoteles’in (2022) metaforların yeni bir şey öğrenmedeki gücüne yaptığı vurguyu doğrular niteliktedir. Öğrenciler, masalı hem düşsel bir yolculuk aracı hem de yaşamı anlamlandıran bir rehber olarak deneyimlemektedirler. Sonuçlar, masalın öğrenci algısında; karakter inşasında rol oynayan, duygusal dünyayı zenginleştiren, estetik bir bakış açısı kazandıran, kültürel kimliği besleyen ve hayatın karmaşık gerçeklerini sembolik ve düşsel bir dille sunarak anlamayı kolaylaştıran, eğlenceli ve çok yönlü bir eğitim kaynağı olduğunu göstermektedir. Bu durum, modern çağın tek tipleştirici etkilerine karşı çocuğun kendi duyarlılığını ve öz kimliğini korumada masal gibi köklü edebi türlerin taşıdığı değeri pekiştirmektedir.

Masallar, çocukların hayal dünyasında bilişsel, duyuşsal ve psikomotor içerikli davranışlar edinebilecekleri kültürel bir çevre yaratır. Çocuk eğer bu çevrede kendini gerçekleştirebileceği bir yaşam alanı bulabilirse mutlu olacak, kendisi ve sosyal çevresiyle barışacaktır. Bu da ancak basitliğe ve çocuksuluğa kaçmadan ele aldığı konularla ve çocukların gizil güçlerini ortaya çıkaracak ve sınırlı deneyimlerini çeşitlendirecek karakterlerle sanatçı duyarlılığı ile örülmüş edebiyat eseri ile mümkündür. Ancak böyle eserlerle çocuklardaki okuma isteği, okuma alışkanlığına dönüşecek ve yazılı kültürü olan bir genç nesil yetişecektir.

Sonuç olarak bu araştırma, lise ve ortaokul öğrencilerinin “masal” kavramına yönelik zengin ve çok katmanlı algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymuştur. Günümüz çocuk ve gençlerinin metaforik algılarına göre masal, sadece geçmişe ait nostaljik bir unsur değil; çocuk ve gençlerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişiminde aktif rol oynayabilecek dinamik bir potansiyele sahiptir.

Bulgular, masalın günümüz çocukları ve gençleri için hâlâ anlamlı bir edebi tür olduğunu, onların hayal dünyalarını beslediğini, kimlik gelişimlerine katkıda bulunduğunu ve onlara hem bireysel hem de kültürel düzeyde rehberlik ettiğini göstermektedir. Öğrencilerin bu köklü türe ilişkin algılarının anlaşılması, masalın eğitim ve kültür aktarımındaki potansiyelinden daha etkin bir şekilde yararlanılmasına olanak tanıyacaktır. Araştırma bulguları, teknolojik gelişmelerin ve değişen kültürel dinamiklerin etkisi altında olan günümüz çocukları ve gençleri için masalın hâlâ geçerli, güncel ve değerli bir edebi tür olduğunu teyit etmektedir. Öğrencilerin bu kadim türe yükledikleri anlamların farkında olmak, masalın eğitimdeki ve kültürel süreklilikteki yerini daha da güçlendirmek adına önemli bir adımdır. Masal, öğrencilerin zihninde hayal gücünü, değerleri, kimliği ve duygusal dengeyi besleyen önemli bir kaynak olarak varlığını sürdürmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ve yapılan tartışmalar ışığında, eğitimcilere, program geliştiricilere, ebeveynlere, çocuk edebiyatı yazarlarına ve gelecek araştırmacılara önemli görevler düşmektedir.

Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programlarında masalları sadece bir okuma materyali olarak değil, aynı zamanda öğrencilerin hayal gücünü, yaratıcı yazma becerilerini, farklı karakter ve durumlar üzerinden empati kurmalarını, özellikle masallardaki stereotipler, iyi-kötü temsilleri, gerçeklik-kurgu ilişkisi üzerine tartışmalarla eleştirel düşünme becerilerini, kültürel farkındalıklarını ve duygusal zekâlarını geliştirecek bir araç olarak kullanabilirler.

Özellikle ana dili Türkçe olmayan öğrencilerle çalışırken masalların kültürel ve ahlaki değer aktarımındaki potansiyelinden yararlanılabilir. Öğrencilerin hem kendi kültürlerinden getirdikleri masallara yer verilmeli hem de Türk masalları aracılığıyla kültürel değerler, deyimler ve toplumsal yapılar hakkında bilgi aktarımı sağlanmalıdır. Masallar bu noktada kültürlerarası anlayışı ve diyalogu geliştirmek için bir köprü vazifesi görebilir. Bu öğrencilerin masala yüklediği didaktik anlamdan yola çıkarak dil öğretimi ve değerler eğitimi entegre edilebilir. Lise düzeyindeki öğrencilerin masalın gerçeklikle ilişkisine yönelik eleştirel yaklaşımları, derslerde bir tartışma ve sorgulama zemini olarak değerlendirilmeli, kurgu-gerçeklik ilişkisi, sembolizm, arketip gibi kavramlar üzerinde durulmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin masala yönelik algılarından hareketle (mesela lise öğrencilerinin gerçeklik sorgulamaları veya küçük yaş gruplarının hayali unsurlara odaklanması) fark etmeli ve ders etkinliklerini bu farklılıkları dikkate alarak (tartışma, drama, karşılaştırmalı analiz vb.) çeşitlendirmelidir. Ders kitaplarına veya yardımcı kaynaklara masal seçimi yapılırken metinlerin sadece dilsel uygunluğu değil, aynı zamanda bu araştırmada ortaya çıkan estetik zevk, duygusal ihtiyaçları karşılama, kimlik kazandırma gibi boyutları da ne ölçüde karşıladığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Ebeveynler çocuklara masal okuma ve anlatma geleneğini canlı tutmalı, bunu sadece bir uyku öncesi ritüeli olarak görmemelidirler. Hem yerel hem de farklı kültürlerle ait masallar aracılığıyla değerler, karakter motivasyonları ve kültürel arka plan üzerine çocuklarla yapılacak nitelikli etkileşimler, onların eleştirel düşünme ve evrensel değer yargıları oluşturma süreçlerine katkı sağlarken çocukların dünyaya daha geniş bir perspektiften bakmalarına ve kültürel çeşitliliğe saygı duymalarına yardımcı olacak, çocuklarda ahlakî muhakemeyi ve aile içi bağları güçlendirecektir.

Çocuk edebiyatı yazarları sözlü kültürümüzün zengin birikimi olan masallardan ilham alarak geleneksel motifleri ve arketipleri günümüz çocuğunun ilgi ve ihtiyaçları ve modern dünyanın gerçekleriyle harmanlayan özgün ve nitelikli masal metinleri üretmelidir. Bu araştırmada ortaya çıkan öğrenci algılarını dikkate alarak, öğrencilerin masalı sadece eğlenceli bir tür olarak değil, aynı zamanda kimlik, duygu, ahlak gibi derinlikli konuları işleyen bir araç olarak da algıladığı gerçeğinden hareketle didaktizmi ön plana çıkarmadan karakter gelişimi ve evrensel değerleri incelikle işleyen metinler kurgulanmalıdır. Farklı kültürel arka planlara sahip çocukların kendilerinden bir şeyler bulabilecekleri, kültürel çeşitliliği yansıtan ve evrensel temaları işleyen masalların üretimi ve çevirisi desteklenmelidir. Özellikle ileri yaş grupları için

masal yazarken klişeleri sorgulayan, farklı sonlar öneren veya karakterlere daha karmaşık motivasyonlar yükleyen, okuru aktif düşünmeye sevk eden yaklaşımlar denenebilir. Masalların sadece didaktik yönünü değil aynı zamanda estetik, duygusal ve hayal gücünü besleyen yönlerini de dengeli bir şekilde işleyen, klişelerden arındırılmış, karakter derinliği olan eserlere ağırlık verilmelidir. Masalın geleneksel yapısını modern duyarlılıklarla birleştiren, hem yerel kültürü yansıtan hem de evrensel değerlere seslenen nitelikli eserler üretebilirler. Yakar'ın (2014) işaret ettiği gibi, sözlü kültür ürünlerinden beslenen çağdaş uyarlamalar, hem kültürel mirasın yaşatılmasına hem de yeni neslin edebiyatla sağlıklı bir bağ kurması açısından kritiktir.

Bu araştırma Konya ilindeki belirli imam-hatip okullarıyla sınırlıdır. Farklı okul türlerinde, sosyo-ekonomik düzeylerde ve coğrafi bölgelerde yapılacak benzer çalışmalar, masal algısının daha geniş bir çerçevede anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bu araştırma öğrencilerin masal algısı ile ilgili mülakat veya odak grup görüşmeleri gibi farklı veri toplama teknikleriyle daha derinlemesine bilgilere ulaşılabilecek gelecek araştırmalara yönelik bir temel arz etmektedir.

Görüldüğü üzere öğrencilerin masala ilişkin ürettikleri metaforik kavramlar, masalı öğrencilerin günlük konuşma dilindeki anlamının menziline ötesine taşıyarak masalın öğrencilerin bireysel ve kültürel tecrübelerindeki yerini göstermiştir. Ana dili Türkçe olan öğrenciler ve ana dili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin masal kavramına yönelik olarak pek çok kavramsal kategoride ortak metaforlar üretmeleri farklı kültürlerin ortak değerlerini konu alan masalların, birleştirici rol oynadığını göstermektedir. Masal algısına ilişkin kültürel tecrübelerdeki farklılıklar ise masal türünün kültür aktarımındaki yerini de ortaya koymaktadır. Ayrıca eğitim alanında yapılacak benzer çalışmalar ile öğrencilerin bir kavrama ilişkin metaforik algılarının tespit edilmesinin o kavramla ilgili yaşanan eğitimsel problemlerin çözüme kavuşması için bir zemin teşkil edeceği düşünülmektedir.

Bu çalışmadan yola çıkılarak çocukların milli kimlik kazanmaları, evrensel değerleri benimsemeleri, duygusal ve ruhsal gelişimlerini desteklemeleri, yaratıcı hayal dünyalarına bir pencere açmaları, estetik ve edebi zevk geliştirmeleri, dilin hünerlerini en etkileyici biçime yazılı ve sözlü ifadelerine yansıtabilmeleri için masallara gereksinimleri olduğu söylenebilir. Bu tespit, çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarını masal ile ilgili duyarlılık geliştirmelerine ve çocukların masal algılarından hareketle çocuksu duyarlılığın en önemli edebi ürünlerinden olan masal ile ilgili ürün vermeye teşvik edebilir. Bu eserlerle çocukların okuma kültürü edinmeleri için önemli bir işlevi yerine getirecektir. Yazarlarımız sözlü halk kültürlerinden yararlanarak

üretecekleri nitelikli masal kurgularıyla dijital çağda modernizm adı altında çocukları, onların doğal gelişimlerine müdahale eden her türlü dış etkenden koruyarak milli kimlik kazanmalarını destekleyecek bir süreç yaşatabilirler.

KAYNAKLAR

- Akbulut, Serdar, Ezgi Özdemir ve Hakan Civgin. 2017. “Ortaokul Öğrencilerinin Kitap ve Okumak Kavramları Üzerine Metaforik Algıları”. *Turkish Journal of Primary Education* 2:30-43.
- Alçıoğlu, Esin. 2012. *Pertev Naili Boratav Sözlüğü (Pertev Naili Boratav’ın Eserlerinde Geçen Folklor Malzemesinin Tahlili)* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Arıcı, Ali Fuat. 2016. “Estetik Değer Oluşturmada Masalların Rolü: Türk Masalları Örneği”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18(2):1017-1035.
- Arıcı, Ali Fuat. 2018. “Çocuk Edebiyatı ve Kültürü”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=76348>).
- Aristoteles. 2022. *Retorik*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ayhan, Mehmet Selim ve Mustafa Arslan. 2014. “Edebî Metin Olarak Masalların Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dilsel Ve Kişisel Becerilerin Gelişimine Etkisi”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(2):543-559.
- Batur, Zekerya ve Hatice Altun Alkan. 2020. “Masalların Dil Becerilerinin Gelişimine Katkısı”. *Folklor Edebiyat Dergisi* 26(103):509-526.
- Boylu, Emrah ve Ömer Faruk Işık. 2017. “Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Türkçeye Yönelik Algılarının Metaforlar Aracılığı İle Belirlenmesi”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi (Journal of Mother Tongue Education)* 5(3):450-471.
- Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel. 2020. “Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=79750>).
- Ceran, Dilek. 2015. *Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Ders Kitaplarına İlişkin Metaforları*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8(3): 121-140.
- Creswell, John W. 2017. *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çaldak, Hüseyin. 2021. “İlahiyet Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Kavramına İlişkin Metaforik Algıları”. *EKEV Akademi Dergisi* (88):241-258.
- Çetinkaya, Zeynep. 2007. *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çiftçi, Ömer ve Mustafa Kaya. 2020. “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Duygusal Yön Analizine Göre Değerlendirilmesi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(1):799-822.
- Çoğaltay, Nazım ve Zehra Nur Aras. 2018. “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Atamalarında Kullanılan Sözlü Sınava İlişkin Algıları: Metafor Analizi Örneği”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(1):211-230.

- Demir, Celal ve Özge Karakaş Yıldırım. 2019. “*Türkçede Metaforlar ve Metaforik Anlatımlar*”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 21(4):1085-1096.
- Derman, Serdar. 2002. “*Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması*”(Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, D. Mehmet. 1996. *Büyük Türkçe Sözlük*. 11. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Duman, Mehmet Âkif. 2019. “*Retorikten Belâgate Mecâzdan Metafora*”. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ekiz, Durmuş. 2020. “*Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler*”. Ankara: Anı Yayıncılık. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=74337>).
- Elkind, David. 2001. *Childrearing and Education in a Changing World*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 233.
- Epçaçan, Cahit ve Sedef Şık. 2022. “*Eğitimde Masalın İşlevleri ve Judith Malika Liberman’ın Masallarında Metaforik Unsurlar*”. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi Ö11:323-346.
- Gedik, Seda. 2020. *Masalların Eğitimsel İşlevleri*. Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi 3(1):356-367.
- Göçen, Gökçen. 2019. “*Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin ‘Türkçenin Dil Bilgisi’Ne Yönelik Metaforik Algısı Metaphorical Perceptions of Learners of Turkish as a Foreign Language towards Turkish Grammar*”. Başkent University Journal Of Education 6(1):28-45.
- Güler, Beyza. 2019. “*Ortaokul Öğrencilerinin Türkçeye Yönelik Kavramsal Yapıları, Duygusal Semantik Tutumları ve Metaforik Algılarının Belirlenmesi (Şırnak İli Örneği)*”(Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Hoang, Ha. 2014. “*Metaphor and Second Language Learning: The State of the Field*”. The Electronic Journal for English as a Second Language 18(2):1-27.
- Karasar, Niyazi. 2022. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karatay, Halit. 2007. “*Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi*”. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yaz 5(3):463-477.
- Kılcan, Bahadır, Cennet Güneş, Rumeysa Tezcan, Şeyma Özelmacı, Uğur Çakır, Oğuz Seyhan ve Canan Akyol. 2021. “*Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi*”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=94573>).
- Kılcan, Bahadır ve Bülent Akbaba. 2013. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kültürel Mirasa Duyarlılık Değerine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks 5(3):113-137.

- Lakoff, George ve Mark Johnson. 2015. *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. İstanbul: İthaki Yayıncılık.
- Lower, Denise. 2013. “*Helping Metaphors Take Root in the EFL Classroom*”. English Teaching Forum (1):12-17.
- Memiş, Aysel, Semra Sever ve Esra Sever. 2015. “*Pertev Naili Boratav’ın Zaman Zaman İçinde Masal Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi*”. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi USOSOzelSayi(USOSOzelsayi):246-246. (<https://www.researchgate.net/publication/283564663>)
- Mete, Filiz ve Bilge Bağcı Ayrancı. 2016. “*Dil ve Edebiyata İlişkin Alguların Metaforlar Yoluyla İncelenmesi Analysis On Perception Of Language And Literature By Metaphors*”. Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Araştırmaları Dergisi 5(11):53-64.
- Miles, Matthew B. ve Michael A. Huberman. 2019. “*Nitel Veri Analizi*”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=77079>).
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2024. Türkçe Dersi Öğretim Programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Adresinden Erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2024. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Adresinden Erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2023. Masallarımız ve Destanlarımız Dersi Öğretim Programı. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Adresinden Erişilmiştir.
- Neydim, Necdet. 2003. *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, A. Ferhan. 2013. “*Çocuk Edebiyatı*”. Ankara: Anı Yayıncılık. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=18639>).
- Özkan, Erdost. 2016. “*Öğretmen Adaylarının ‘Yazma’ Kavramına İlişkin Metaforik Alguları*”. 3rd International Congress on Social Sciences, China to Adriatic 179-184. (<https://www.researchgate.net/publication/326606998>)
- Patton, Michael Quinn. 2018. “*Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=76639>).
- Saban, Ahmet. 2008. “*Okula İlişkin Metaforlar*”. Educational Administration: Theory and Practice Summer (55):459-496.
- Sever, Sedat. 2003. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, Tacettin. 2004. *Çocuk Edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Şirin, Mustafa Ruhi. 2000. *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Temizyürek, Fahri, Namık Kemal Şahbaz ve Zeki Gürel. 2016. “*Çocuk Edebiyatı*”. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. (<https://ws1.turcademy.com/ww/webviewer.php?doc=75779>).

- Temizyürek, Fahri ve Hatice Vargelen. 2016. “*Türkçe Öğretmeni Adaylarının Masal Farkındalığı ve Bu Farkındalığın Kültürel Değerlerin Aktarılmasındaki Önemi*”. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi 5:2146-9199.
- Tom McArthur, Jacqueline Lam-McArthur, & Lise Fontaine. (2018). Oxford Companion to the English Language. OUP Oxford. [EBSCOhost, research.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=9fcc49b6-9d9e-3bfe-a7c2-4a1e2a82e304](https://www.ebsco.com/linkprocessor/plink?id=9fcc49b6-9d9e-3bfe-a7c2-4a1e2a82e304).
- Uçan Eke, Nagehan. 2017. “*Türk Dili ve Edebiyatı Öğrencilerinin ‘Şiir’ Kavramına Yönelik Metaforik Alguları*”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 16(64):1565-1580.
- Uyan Dur, Banu İnanç. 2016. “*Metafor ve Ekslibris*”. Uluslararası Ekslibris Dergisi 3(5):122-128.
- Van Manen, Max. 2016. *Researching Lived Experience: Human Science For An Actiron Sensitive Pedagogy*. New York.
- Wegner, Elisabeth ve Matthias Nückles. 2015. “*Training the Brain or Tending a Garden? Students’ Metaphors of Learning Predict Self-Reported Learning Patterns*”. Frontline Learning Research 3(4):95-109.
- Yakar, Yasin Mahmut. 2014. *Keloğlan’dan Bir Süper Kahraman Yaratılabilir Mi?*. Türk Dili Dergisi 756: 246-248.
- Yalçın, Alemdar ve Gıyasettin Aytaş. 2011. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yemenici, Aliye İlkay. 2021. “*Ortaokul Öğrencilerinin ‘Türkçe Dersi’ Kavramına İlişkin Algularının Metaforlar Aracılığıyla Belirlenmesi*”. Uluslararası Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi (2):147-160.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. 2021. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yiğit, Ebubekir. 2023. “*Masal Estetiği*”. Hars Akademi 6(2): 345-347.
- Yob, Iris M. 2003. “*Thinking Constructively with Metaphors Metaphors for a Change View Project*”. Studies in Philosophy and Education 22:127-138. https://www.researchgate.net/publication/226989897_Thinking_Constructively_with_Metaphors